

Eevaleena Nordström, Mari Tykkyläinen

Perhekeskustoiminnan kehittyminen Suomessa

Etelä-Suomen Lapsen ääni -osahankkeiden tulosten tarkastelua
osana perhekeskustoimintaa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveystenhoitaja

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

6.5.2014

<p>Tekijät Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Eevaleena Nordström, Mari Tykkyläinen Perhekeskustoiminnan kehittyminen Suomessa Etelä-Suomen Lapsen ääni -osahankkeiden tulosten tarkastelua osana perhekeskustoimintaa</p> <p>29 sivua + 2 liitettä 6.5.2014</p>
Tutkinto	Terveystieteiden kandidaatti (AMK)
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Terveystieteiden kandidaatti
Ohjaaja	THM Marita Räsänen TtT Anne Nikula
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Suomessa toimivien perhekeskusten toiminta-ajatusta ja analysoida Lapsen ääni -osahankkeita. Metropolia Ammattikorkeakoululla on käynnissä asiakaslähtöistä toimintaa kehittävä Myllypuron Hybridikampus -hanke ja opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille osahankkeista löytyneitä keinoja, jotka olisivat avuksi kehitettäessä Hybridikampus -hanketta.</p> <p>Työmenetelmänä on käytetty monimuotoista opinnäytetyömallia jonka lähtökohtana on ollut Lapsen ääni -osahankkeista julkaistujen raporttien ja materiaalien analysointi. Analysointia on tukenut osahankkeista laadittu hanketaulukko, johon kerättiin hankkeiden tavoitteet, toiminnankuvaus, toimijat sekä saavutukset. Tällä menetelmällä saatiin esille perhekeskusta tukevia osa-alueita, joita ovat osallistaminen, varhainen tuki, monitoimijaisuus sekä ammattillisuuden kehittyminen.</p> <p>Lapset ja vanhemmat hyötyivät heitä osallistavista työtavoista ja kokivat tulleet kuulluiksi heitä koskevissa asioissa. Lapsiperheitä tukevien palveluiden tarjoaminen joustavasti ja varhain heidän lähiympäristössään paransi perheiden hyvinvointia. Lisäksi monitoimijainen yhteistyö lasten, perheiden ja ammattilaisten välillä tuotti hyvinvointia tukevia rakenteita sekä palveluketjuja. Henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen ja oman työn kehittämisen oli tulosten mukaan tärkeä osatekijä laadukkaaseen asiakaspalvelun kehittämiseksi sekä työhyvinvoinnin turvaamiseksi.</p> <p>Laaja-alaisen perhekeskustoiminnan vakiinnuttamisen turvaamiseksi kehittämistyötä on tarpeenmukaista jatkaa ja panostaa perheitä tukevaan ennaltaehkäisevään ja terveyttä edistävään toimintaan. Myllypuron Hybridikampuksen suunnittelussa voidaan nähdä tarpeelliseksi toiminnan kehittäminen asiakkaiden lähiympäristössä, sekä hyödyntää kokemuksellisen oppimisen työtapoja Oppiva neuvola -toiminnassa.</p>	
Avainsanat	perhekeskus, lapsiperheet, Myllypuron Hybridikampus, Metropolia Ammattikorkeakoulu

Author(s) Title of Thesis	Eevaleena Nordström, Mari Tykkyläinen Development of Family Center operations in Finland
Number of Pages Date	29 pages + 2 appendices 6 May 2014
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Public Health Nursing
Instructor	Marita Räsänen, Lecturer, MNSc Anne Nikula, Senior Lecturer, PhD
<p>The purpose of this thesis was to describe policies of Family Centers in Finland. The objective was to discover factors from Southern Finland's Voice of a child –project's achievements and policies that promote Family Center operating that supports wellbeing of children, adolescents and families.</p> <p>Metropolia University of Applied Sciences has started Myllypuro Hybrid Campus -project. The objective of this project is to develop client-oriented activities at Myllypuro campus and in the surrounding area. One aim of this thesis was to introduce the means found from subprojects that would help developing Hybrid Campus -project. Diverse method approach was used in this thesis and it based on analyzing the Voice of a child -reports and materials. A chart was made where aims, description of operations, actors and results of projects were collected. This chart was used to assist analysis. Through this method the factors that support Family Centers were found. These factors are engaging functions, early support, multi-professional collaboration and improvement of professionalism.</p> <p>Children and their parents benefited from engaging functions and experienced their view about their issue had been considered. Offering services to support families early, in a flexible way and in close proximity improved wellbeing of the families. Also collaboration among children, families and professionals produced structures and service chains that support wellbeing. The results show that strengthening expertise of the personnel and developing own working practices is an important part of improving customer service and securing wellbeing at work. In order to establish wide Family Center operations development work and investing in family health promotion and prevention is needed. When planning Myllypuro Hybrid Campus it is essential to develop operations in customers' close proximity. In learning child health clinic working it is also essential to exploit methods of experiential learning.</p>	
Keywords	Family Center, families, Myllypuro Hybrid Campus .Metropolia University of Applied Sciences

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	2
3 Perhekeskusten toiminta Suomessa	2
3.1 Perhekeskuksen määritelmä	2
3.2 Perhekeskustoiminnan lähtökohdat	3
3.3 Kaste-ohjelma ja perhekeskusta tukevat valtakunnalliset hankkeet	6
4 Opinnäytetyön toimintatavat ja -menetelmät	10
4.1 Opinnäytetyön prosessi	10
4.2 Aineiston esittely	11
4.3 Aineiston analyysimenetelmät	13
4.4 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	14
5 Lapsen ääni -osahankkeiden tuloksia	15
5.1 Hankkeiden toimijat	15
5.2 Hankkeiden tavoitteet ja toiminnan kuvaus	15
5.2.1 Osallistaminen	16
5.2.2 Monitoimijainen yhteistyö	17
5.2.3 Varhainen puuttuminen	18
5.2.4 Henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen	19
5.3 Hankkeiden saavutukset	20
6 Pohdinta	23
Lähteet	27
Liite1:Taulukko 1 Lapsen ääni -osahankkeita tarkasteleva taulukko	
Liite 2:Taulukko 2 Lapsen ääni -osahankkeissa mukana olleet toimijat	

1 Johdanto

Lähtökohta perhekeskuksen toiminnalle pohjautuu perheiden tarpeisiin saada vahvistusta vanhemmuudelle. Tukemalla perheitä ja vanhemmuutta turvataan lasten ja nuorten hyvinvointia. Perhekeskusten palvelukokonaisuudet vaihtelevat ja sen nimikkeen alta löytyy monenlaista toimintaa ja erilaisia verkostoja. Yhteinen ajatus on, että perhekeskukset pyrkivät kokoamaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut yhtenäisiksi ja perheille helposti lähestyttäviksi kokonaisuuksiksi, joiden tarkoituksena on edistää lapsen ja perheen hyvinvointia ennaltaehkäisevästi. (Halme 2013: 15.)

Perhekeskus on Pohjoismainen ajatusmalli, jonka toiminnan idea on lähtöisin Ruotsin Leksandista. Suomeen malli rantautui 2000-luvulla, jolloin toiminnasta alettiin kiinnostua Espoossa. Sittemmin mallia on pyritty kehittämään valtakunnalliseksi toiminnaksi erilaisten hankkeiden kautta, joita on tukenut kansallinen Kaste-kehittämishohjelma, jonka päämääränä on ollut uudistaa ja nykyaikaistaa perhepalveluita. Kaste-ohjelmalla on pyritty määrittelemään sosiaali- ja terveydenhuollon toimintoja, joiden tavoitteina on osallisuuden lisääminen, syrjäytymisen ehkäisy, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä palvelujen parantaminen.

Etelä-Suomen alueella on toteutettu vuosina 2009-2013 laaja Lapsen ääni -kehittämishanke, joka jakautui useisiin osahankkeisiin. Toimintaa kehitettiin yhteisesti sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja nuorisotoimen, seurakuntien sekä eri järjestöjen kanssa. Lähtökohtana kehittämistyölle oli useiden kunnissa työskentelevien tahojen herännyt huoli lasten, nuorten ja lapsiperheiden lisääntyneestä pahoinvoinnista, terveyserojen kasvusta sekä palvelutarjonnan hajanaisuudesta. Lapsiperheiden palveluiden yhdistämisellä ja perhekeskus ajattelun edistämällä on tarkoitus luoda joustava ja perheiden lähiympäristössä toimiva palvelujärjestelmä. Tässä työssä tarkoituksena on ollut ottaa esille niitä Lapsen ääni -osahankkeita, joiden toimintamallit tukisivat perhekeskus ajattelua ja sen kehittymistä. Lisäksi löydetyistä malleista toivomme olevan hyötyä asiakas- ja käyttäjälähtöistä toimintaa kehittävässä Metropolia Ammattikorkeakoulun Myllypuron Hybridi -hankkeessa.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Suomessa toimivien perhekeskusten toimintaa sekä Etelä-Suomessa vuosina 2009-2011 toteutettuja Lapsen ääni osahankkeita, niiden tavoitteita, toimintaa sekä tuloksia. Metropolia Ammattikorkeakoululla on kehitteillä Myllypuron Hybridikampus -hanke, jonka tavoitteena on ideoida ja suunnitella asiakas- ja käyttäjälähtöistä toimintaa Myllypuron tulevalla kampusalueella ja sitä ympärivässä toimintaympäristössä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille Lapsen ääni -osahankkeista sellaisia tuloksia ja keinoja, jotka tukevat lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja tuottavaa perhekeskustoimintaa sekä olisivat avuksi kehitettäessä Metropolia Ammattikorkeakoulun valmisteilla olevaa Myllypuron Hybridi -hanketta.

Opinnäytetyössä kuvataan lyhyesti viittä valtakunnallista lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kehittävästä hankkeesta, joista Etelä-Suomen Lapsen ääni -hanke oli valtakunnallisesti laajin. Koska hanke oli mittava ja mukana oli pääkaupunkiseudun suuria kuntia, on perusteltua, että siitä saadut tulokset palvelevat perhepalvelujen kehittymistä Etelä-Suomen alueella.

3 Perhekeskusten toiminta Suomessa

3.1 Perhekeskuksen määritelmä

Perhekeskus on kuntien nykyaikainen tapa tukea lapsiperheiden arkea ja sen taustalla on ajatus, että vanhemmuutta tukemalla voidaan turvata hyvä lapsuus. Perhekeskuksen määritelmä ja toiminta ovat riippuvaisia kuntien peruspalvelujen tarjonnasta ja jokainen kunta on järjestänyt perhepalvelut omista lähtökohdista käsin. Kaste-ohjelman tarkoituksena on ollut luoda yhtenäiset ja nykyaikaiset palvelurakenteet edistämään hyvää lapsuutta. (Viitala 2010.)

Perhekeskuksen toiminnan lähtökohtana on yhteistyö perheiden, kunnan, järjestöjen, seurakunnan, vapaaehtoisten ja muiden toimijoiden kanssa. Sen tarkoituksena on ennaltaehkäisevä, varhaista tukea tarjoava ja osallistava perhelähtöinen työ. Siihen kuuluvia toimijoita ovat äitiys- ja lastenneuvola, päivähoito, sosiaali- ja perhetyö, koulu,

kouluterveydenhuolto, oppilashuolto sekä järjestöjen ja seurakuntien tarjoamat perhepalvelut. (Viitala 2010.) Halmeen (2013: 36) mukaan perhekeskuksia voidaan tyypitellä neljään erilaiseen palvelukokonaisuuteen. Niitä ovat monialainen perhekeskus, avoimen varhaiskasvatuksen perhekeskus, hyvinvointineuvolatyyppinen perhekeskus ja erikoistunut perhetukikeskus.

Monialaiseen perhekeskukseen kuuluvat äitiys- ja lastenneuvolan, avoimen varhaiskasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalitoimen palvelut (Halme 2013: 36). Avoimella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäiselle ja heidän perheelleen tarjottavaa ohjattua, tavoitteellista ja kasvatuksellista toimintaa, kuten avoimet päiväkodit, kerhot ja leikkitoiminta sekä leikkipuistot ja perhekerhot. Avoimet kokoontumispaikat tarjoavat vanhemmille myös tarpeellista vertaistukea. Toimintaa voivat järjestää kunnat tai kolmannen sektorin toimijat yhdessä tai erikseen. (Lastensuojelun käsikirja 2013.)

Avoimen varhaiskasvatuksen perhekeskukseen sisältyy vähintään ehkäisevät sosiaalipalvelut tai kolmannen sektorin toiminta. Sitä vastoin siihen eivät kuulu äitiys- ja lastenneuvolapalvelut. Kolmannen sektorin palveluja tarjoavat seurakunnat ja erilaiset järjestöt kuten Väestöliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (Halme 2013: 36.)

Hyvinvointineuvolatyyppinen perhekeskus koostuu äitiys- ja lastenneuvola palveluista yhdistettynä vähintään ennaltaehkäiseviin sosiaalipalveluihin. Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut eivät sisälly tämän tyyppisen perhekeskuksen toimintaan. (Halme 2013: 36.) *Erikoistuneessa perhetukikeskuksessa* on mahdollista saada erilaisia erikoispalveluja, ja kolmannen sektorin tai sosiaalitoimen palveluja, eikä siihen sisälly äitiys- ja lastenneuvola toimintaa tai avoimen varhaiskasvatuksen palveluja (Halme 2013: 36).

3.2 Perhekeskustoiminnan lähtökohdat

Perhekeskuksen toiminnan lähtökohtana on vastata lasten ja perheiden perustarpeisiin ja arjen haasteisiin heidän omassa elinympäristössään. Perhekeskus on pohjoismainen palvelumalli, joka tarjoaa lapsiperheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävää sekä ongelmia ehkäisevää varhaista tukea yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. (Halme 2013: 15.)

Ajatus perhekeskustoiminnasta lähti liikkeelle alun perin jo 1970-luvulla Ruotsissa, jossa haluttiin kehittää perhe- ja varhaiskasvatustoimintaa lainsäädäntö- ja palvelu-

uudistuksin. 1990-luvun lama-aikana lupaava kehitys ehkäiseville varhaiskasvatuspalveluille hiipui. Lama-ajan jatkuessa palvelutarjonnan resursseja vähennettiin mutta samaan aikaan lapsiperheiden palveluntarve kasvoi. Tällöin terveydenhoitajat, kätilöt ja sosiaalialan ammattilaiset hakeutuivat paikallisesti tiiviimpään yhteistyöhön, jolla he pyrkivät optimoimaan palvelut perheiden parhaaksi. Ruotsin Leksandin kunnassa vuonna 1996 päätettiin perustaa perhekeskus, joka määriteltiin paikaksi, jossa lapsiperheillä oli mahdollisuus viettää aikaa ja saada sekä vertaistukea että asiantuntevaa neuvontaa vanhemmuudesta. (Bing 2011: 15-17.)

Ruotsissa perhekeskustoimintaa kehitettiin edelleen. Leksandin malliin yhdistettiin äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen ja perhetyön osaaminen sekä monipuolistettiin avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Vuosien 1997-2010 aikana perhekeskuskulttuuri kasvoi valtakunnallisesti ja kasvua edesauttoi Ruotsin kansanterveystyön aseman vahvistuminen. Suomessa perhekeskustoiminta alkoi kehittyä Ruotsin mallin mukaisesti 2000-luvun alussa. (Halme 2013: 18-19.)

Suomessa Espoon kaupunki oli perhekeskushankkeen alullepanijana, kun se yhdessä Diakonia-ammattikorkeakoulun (DIAK) kanssa loi neuvolaan uutta perhevalmennuskäytäntöä Leksandin mallin mukaisesti. Idea perhekeskuksista Suomessa lähti DIAK:in Kauniaisten yksikön johtajan Timo Junkkalan innostuksesta luoda uutta ajattelu- ja toimintatapaa työskennellä perheiden parhaaksi. Hankkeen yhteistyökumppaniksi löytyi Espoon kaupunki. Näin DIAK ja Espoon kaupunki perustivat Kumppanuushankkeen, jonka kehittämiskohteena oli ensisynnyttäjien ja isien perhevalmennus. (Paavola 2004: 24.)

Ensimmäinen perhekeskusta kehittävä valtakunnallinen hanke oli Perhepalvelujen kumppanuushanke, PERHE-hanke, joka toteutui vuosina 2005-2007 Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti. Sen tavoitteena oli kehittää perhekeskustoimintaa, joka vastaisi perheiden tarpeisiin ja vahvistaisi perheiden keskinäistä vertaistukea. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa yhteiskunnan lapsi- ja perhemyönteisyyttä sekä edistää yhteisöllisiä toimintaperiaatteita paikallisesti. (Viitala - Kekkonen - Paavola 2008: 11.) PERHE-hankkeen periaatteet rakentuivat perhepalvelujen kehittämisen haasteisiin, joissa esille nousi huoli vanhempien jaksamisesta, perheiden ongelmien lisääntymisestä sekä toisaalta perhepalvelujen toiminnan pirstaleisuudesta ja perhepalvelujen sektorirajojen jäykkyydestä. (Viitala ym. 2008: 20.)

Hankkeen alussa valtakunnallinen koordinaatioryhmä laati toiminnan yhteiseksi viitekehyyksi vision perhekeskuksesta (Viitala ym. 2008: 22). Visio ohjasi yhteistä ajattelua sekä aktivoi ja konkretisoi samalla kuntien omaa kehittämistyötä perhepalvelujen järjestämisessä. Vision pohjalta perhekeskus määriteltiin *kumppanuuteen perustuvaksi toimintamalliksi*, jonka tarkoituksena on koota perheiden palvelut toimivaksi verkostoksi. Visiossa korostuivat vanhemmuuden ja yhteisöllisyyden merkitys sekä ennaltaehkäisevä toiminta. (Viitala ym. 2008: 23.)

Valtakunnallinen koordinaatioryhmä määritteli myös perhekeskuksen toimintakonseptin, jossa keskeisiksi kohdiksi nousi paikallisesti kehittyvä toimintamalli. Tarkoituksena oli edistää perhekeskusten rakentumista olosuhteiden mukaan ja osana paikallisia tarpeita. Toimintakonseptissa määriteltiin mistä perhekeskuksen palvelurakenne muodostuu, mitä ovat perhelähtöiset työkäytännöt ja moniammatilliset toimintatavat, sekä millaiset ovat asianmukaiset tilat perheiden kohtaamispaikkana. Lisäksi haluttiin varmistaa palveluohjauksen saanti erityispalvelujen käytöstä sekä määriteltiin, että perhekeskus on osa kunnan lapsi- ja perhepalvelujen organisaatiota. (Viitala ym. 2008: 23.)

Vuosien 2005-2007 aikana hanketta toteutettiin yhdessä julkisen terveydenhuollon ja kolmannen sektorin kanssa. Hankkeen aikana luotiin perhekeskuksen toimintakonseptia, kehitettiin perhelähtöisiä työtapoja, jossa painotettiin vanhemmuuden tukemista. Lisäksi luotiin perhetyön ja varhaisen tuen työmalleja sekä perheiden välistä yhteisöllisyyttä tukevia toimintamalleja. (Viitala ym. 2008: 43.)

Vuonna 2008 ilmestyi PERHE -hankkeen loppuraportti perhekeskustoiminnan kehittämisestä. Raportissa kuvataan hankkeen lähtökohtia ja periaatteita sekä esitetään perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelma, jonka kautta toiminta lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi muodostuisi yhtenäiseksi toimintalinjaksi (Viitala ym. 2008: 16.) Vaikka hankkeeseen osallistuikin eri toimijat, oli sosiaali- ja terveystoimen yhteistyö tiivistä ja konkreettista. Myös kolmannen sektorin, kuten järjestöjen ja seurakunnan yhteistyö koettiin mielekkääksi. (Viitala ym. 2008: 43.)

3.3 Kaste-ohjelma ja perhekeskusta tukevat valtakunnalliset hankkeet

PERHE -hankkeen päätyttyä lähti liikkeelle perhekeskustoiminnan seuraava vaihe, kun perhekeskus kirjattiin hallitusohjelmaan vuonna 2007. Perhekeskustoiminnan varsina-

sena eteenpäin vievänä toimenä oli lakisääteinen sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste. (Halme ym. 2013: 19, 20.) Se on sosiaali- ja terveydenhuollon pääohjelma, joka asettaa tavoitteet alan uudistustyölle sekä määrittelee toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Ohjelmaa on toteutettu kahdessa ohjelmakaudessa vuosina 2008-2011 sekä 2012-2015. (Kaste-raportti 2012-2015.)

Ensimmäisen Kaste ohjelmakauden tavoitteena oli lisätä sosiaali- ja terveysalan toimijoiden yhteistyötä siten, että lasten ja nuorten kehityksen tukeminen, ongelmien ennaltaehkäisy ja niihin varhaisessa vaiheessa puuttuminen muodostaisivat kokonaisuuden, joka toimiessaan mahdollistaisi hyvän lapsuuden sekä ehkäisisi nuorten syrjäytymistä ja aikuisuuden psykososiaalisia ongelmia (Halme ym. 2013: 21). Nämä tavoitteet pitivät sisällään myös osallisuuden lisäämisen, terveyserojen kaventamisen sekä palvelujen laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden parantamisen. (Hastrup – Hietanen – Jahnukainen – Peltola 2013: 17).

Toisen Kaste ohjelmakauden tavoitteena oli edelleen perhekeskustoiminnan laajentaminen ja yhteistoiminnan kehittäminen kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Ohjelmassa määriteltiin kuusi osaohjelmaa, joista yksi on lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistamisen osaohjelma, Lasten Kaste. Sen läpileikkaavina periaatteina ovat asiakaslähtöisyys sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuus. (Kaste-raportti 2012-2015: 3, 22.)

Kaste-ohjelman päämäärien toteuttamiseksi kunnat ja kuntayhtymät toteuttivat alueellisia kehittämishankkeita, joihin ne saivat valtionavustusta. Valtakunnallisesti toteutuneet hankkeet käynnistyivät vuonna 2008. Alueelliset hankkeet olivat Lapsen ääni -kehittämisohjelma, Remontti-hanke, Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanke, Kasperin hanke ja Tukeva-hanke. (Hastrup ym. 2013: 23.) Koko Suomen kattavat hankekokonaisuudet ovat päättyneet ja niistä on julkaistu erilaisia arviointeja ja raportteja. Hankkeista saatuja kehittämisideoita ja toimintatapoja pyritään edelleen jatkamaan ja vahvistamaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Niiden yhtenä tärkeänä ajatuksena on jatkaa uudistustyötä lapsiperheiden palvelujen kokoamiseksi perhekeskuksiksi. (Viitala 2010.)

Tukeva-hanke

Tukeva -hanke oli laaja pohjoissuomalainen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia edistävä hankekokonaisuus. Hanke oli osana Kasteohjelmaa ja sen toteutus

jakaantui kolmeen eri osavaiheeseen vuosina 2008-2013. Hankkeen loppuraportti julkaistiin loppuvuodesta 2013. Hankkeessa oli mukana Oulun, Kainuun ja Oulunkaaren kuntayhtymät ja toisessa vaiheessa mukaan liittyi myös Lapin kunnat. (Tukeva - lapsiperheiden hyvinvointihanke 2013.)

Hankkeen kahdessa ensimmäisessä vaiheessa pilotoidut ja kehitetyt toimintamallit on kerätty Tukeva työkalupakki -julkaisuun. Hankkeen kolmas vaihe oli juurruttamishanke, joka kokosi yhteen 1. ja 2. vaiheen tulokset tavoitteenaan varmistaa uusien ajattelumallien käyttöönotto ja juurruttaminen yhteisiksi toimintatavoiksi. Tukeva-hankeella oli laajat Kasteohjelman mukaiset tavoitteet, kuten ennaltaehkäisevän palvelun kehittäminen, varhaisen tuen ja osallisuuden lisääminen sekä terveyserojen kaventaminen. Käytännössä 1. ja 2. vaiheessa mukana olleet yksiköt kehittivät konkreettisia ja yksityiskohtaisia toimintamalleja omista lähtökohdistaan ja kehittämistarpeistaan. Juurruttamishankkeen mukaan, sekä saavutettujen toimintamallien jatkuvuuden turvaamiseksi, työyksiköissä on tärkeää perehdyttää ja kouluttaa työntekijöitä sekä nimetä avainhenkilöitä pitämään huolta tiedon siirtymisestä kunnan päätöksenteon tasolle kuntatoimijoille. Esille nousi myös johdon tuen sekä resurssien riittävyyden tärkeys. (Tukeva - lapsiperheiden hyvinvointihanke 2013.)

Remontti-hanke

Kaste-ohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi oli lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita kehitetty Länsi- Suomessa Remontti-hankkeen 1. ja 2. vaiheessa sekä Remontti juurruttamishankkeessa vuosina 2008-2013. Remontti-hanketta hallinnoi Turun kaupunki ja sen valmistelussa ja toteutuksessa on ollut mukana alueen osaamiskeskukset, sairaanhoitopiirit, eri oppilaitoksia ja kaikki alueen kunnat. (Remontti - lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen Länsi-Suomen Kaste alueella 2013.)

Remontti 1. ja 2. vaiheen päätavoitteet olivat ennaltaehkäisevä tuki, palvelurakenteen muuttaminen ja osallisuuden edistäminen. Juurruttamishankkeessa sitouduttiin jatkaamaan ja syventämään aiempien vaiheiden kehittämistyötä päätavoitteiden saavuttamiseksi sekä varmistamaan luotujen ajattelumallien, toimintatapojen ja palvelurakenteiden käyttöönottoa kunnissa. Remontin toimintamalli oli ”avoimesti yhdessä”, jonka ideana oli, että asiakkaat eli perheet ja lapset pitkälti itse määrittelevät millaisia palveluita he tarvitsevat. Remontin ajatus, että lapsi voi olla oman tilanteensa asiantuntija,

on kuitenkin edelleen monelle ammattiauttajalle hankala. (Remontti - lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen Länsi-Suomen Kaste alueella 2013.)

Remonttihanke päättyi keuhväällä 2013 oli asiakkailta mahdollista vastata sähköiseen kyselyyn hankkeen toiminnasta ja hankkeesta saadusta omasta hyödyistä. Remontti-hankkeen vahvuutena oli kaikille hankkeeseen osallistuville kunnille tarjottu Kunta-Remontti, jossa koko alueella oli kehitetty kunta ja kuntayhtymien omien erityispiirteiden pohjalta monialaista asiakaslähtöistä työtä ja tukirakenteita. Tämän ansiosta Remontti-hankkeen toimintatavat ja ajatukset saatiin levitettyä alueen työntekijöiden toimintatapoihin. (Remontti - lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen Länsi-Suomen Kaste alueella 2013.)

Lasten ja nuorten hyvinvointipalveluiden kehittämishanke

Vuosina 2008-2012 toteutettiin Itä- ja Keski-Suomen Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanke. Hankkeen toimijoina olivat Keski-Suomen, Etelä- ja Pohjois-Savon sekä Pohjois-Karjalan kuntien terveyden- ja sosiaalihuollon yksiköt. Hankkeen päämäärät nousivat Kasteohjelmaan kuuluvista tavoitteista, ja yhteisenä lähtökohtana oli, että lapset, nuoret ja perheet saivat suunnitelmallista, oikea-aikaista ja asiantuntevaa palvelua, jonka avulla heidän osallisuutensa ja hyvinvointinsa paranisivat. (Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanke Itä- ja Keski-Suomessa 2012.)

Hankkeesta tehtiin arviointikysely kaikille mukana olleille toimijoille. Kyselyyn vastanneiden lukumäärä jäi varsin pieneksi, joten tulokset ovat vain suuntaa-antavia eikä niitä voi yleistää koko hanketta koskevaksi. Saaduissa vastauksissa tuotiin esille kuntakohteisesti hyvin vaihtelevia mielipiteitä hankkeen onnistumisesta. Pääosin todettiin yhteistyön eri toimijoiden välillä onnistuneen kohtalaisesti. Lisäksi puheeksi otto ja varhainen puuttuminen koettiin kokenneen sekä lastensuojelun kanssa tehdyn yhteistyön parantuneen. Vanhat jo toimivat työtavat ja toimintamallit saivat vahvistusta, mutta monen vastaajan mukaan uutta tietoa ja tapoja ei koettu niinkään syntyneen. Yhteisenä linjana nähtiin, että yhteiset tapaamiset ja koulutus lisäsivät tiedon saantia sekä verkostoitumista ja yhteistyötä eri organisaatioiden välillä. Kyselyssä ilmeni kuinka asiakkaiden osallistamista ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamista tukisi asiakkaiden oma

mahdollisuus osallistua kehittämään, suunnittelemaan ja arvioimaan toimintaa. (Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanke Itä- ja Keski-Suomessa 2012.)

Kasperii -hanke

Väli-Suomen alueella toteutettiin vuosina 2009-2013 lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia edistävä kaksiosainen Kasperii-hanke. Ensimmäistä vaihetta hallinnoi Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos, toista vaihetta Tampereen kaupunki. Hankkeiden päätavoitteina oli kehittää perhepalveluja asiakaslähtöisesti, lisätä toimijoiden yhteistyötä, kehittää erityispalveluja tukemaan peruspalveluja ja tuoda ne asiakkaiden saataville. Huomiota kiinnitettiin myös palvelukokonaisuuksien johtamiseen ja henkilöstön osaamisen parantamiseen. Kasperii II vaiheessa kehittämiskohteiksi nousivat ennaltaehkäisevät palvelut, erityinen tuki peruspalveluissa ja intensiivimallit. (Kasperii II.)

Hankkeen ensimmäinen vaihe sisälsi lukuisia osahankkeita, joiden linjaukset raamittivat seuraavaa Kasperii hankealuetta. Sen vahvimpana sisältönä oli palvelutarpeen arviointi ja sen avulla tehtävä asiakaslähtöisempi palveluohjaus eli palveluprosessi. Kasperii -hankkeen edetessä toiseen vaiheeseen, muodostettiin kuusi maakunnallista osahanketta (Pohjanmaan perhekaste II - Kaste Familjeprojektet i Österbotten, ELLA, EETU, OSMO, KUULAS, Vahva Pohja Elämään). Hanketta arvioitiin systemaattisesti koko prosessin ajan. Tämä laaja ja haastava hankekokonaisuus kehitti perhepalveluja monella eri alueella ja synnytti uusia rakenteellisia perhekeskuksia. Sen antia oli varhaisen tuen tuominen perheiden arkeen (kotiin, päiväkotii ja kouluun), työntekijöiden saama konsultaatioapu sekä konkreettisia malleja työn tekemisen avuksi (eroauttamisen varhaisen vaiheen toimintamalli, nuorten kohtaamisen taidot -malli). (Kasperii II.)

Lapsen ääni -hanke

Lapsen ääni-hanke on vuosina 2009-2013 Etelä-Suomessa toteutettu kehittämishanke, jonka tarkoituksena oli lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja osallistamisen lisääminen sekä syrjäytymisen vähentäminen. Ohjelman lähtökohtana oli kansallinen Kaste-ohjelma sekä Etelä-Suomen lasten tarpeet. Kehittämishanketta hallinnoi Helsingin kaupungin sosiaalivirasto ja se perustui laaja-alaiseen moniammatilliseen yhteistyöhön kuntien sosiaali-, terveys-, varhaiskasvatus -, opetus- ja nuorisotoimen sekä järjestöjen ja oppilaitosten kanssa. Hankkeeseen osallistui 19 kuntaa pääkaupunkiseudulta, Län-

si- ja Keski-Uudeltamaalta sekä Kaakkois-Suomesta. Kehittämishjelmaa toteutettiin noin 20 alueellisessa osahankkeessa. (Högnappa 2011.)

Päätavoitteena hankkeella oli kehittää toimintamalli, jolla edesautetaan varhaista tukea ja riittävän nopeaa ongelmiin puuttumista. Ensimmäisen vaiheen loppuarvioinnin mukaan osahankkeilla oli eniten merkitystä lasten kotona asumisen jatkumiseen ja tuen tarjoamiseen asiakkaan omassa kehitysympäristössä. Raportoidun tiedon mukaan parannusta tapahtui lapsen ja nuoren arjen sujumisessa. Hyvinvoinnin ja toimintakyvyn arvioitiin parantuneen vähintään yhdellä elämän osa-alueella. Vanhemmat kokivat tulleensa paremmin kuulluiksi ja he tunsivat saaneensa tukea riittävän varhaisessa vaiheessa. (Högnappa 2011.)

4 Opinnäytetyön toimintatavat ja -menetelmät

4.1 Opinnäytetyön prosessi

Tätä opinnäytetyötä aloittaessamme lähdimme perehtymään perhekeskusten toimintaan Suomessa kirjallisuuden perusteella. Seuraavaksi tutustuimme Suomessa toteutettuihin valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin, joiden yhtenä tarkoituksena oli tukea ja kehittää perhekeskustoimintaa. Näistä viidestä valtakunnallisesta hankkeesta päätimme perehtyä tarkemmin Etelä-Suomessa toteutettuun Lapsen ääni –hankkeeseen, koska sen toteutus Etelä-Suomessa tukee lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittymistä pääkaupunkiseudun alueella.

Lapsen ääni -hankkeista valitsimme niitä ensimmäisen 2009-2011 kauden osahankkeita, joiden ajattelimme hyödyntävän opinnäytetyömme tavoitetta löytää toimintakeinoja perhekeskustoiminnan tueksi. Hankkeen toisen 2011-2013 kauden tuloksista ei ole vielä kaikilta osin saatavilla loppuraportteja, joten niitä emme lähteneet analysoimaan. Lähteinä käytimme Lapsen ääni 2009-2011 osahankkeista kirjoitettuja raportteja sekä sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja.

4.2 Aineiston esittely

Tässä luvussa esitämme ne kaksitoista Lapsen ääni -osahanketta, joita käytämme työmme tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä hankkeet toteutuivat ensimmäisellä hankkeaudella vuosina 2009–2011. Käsittelemämme osahankkeet koskevat eri ikäryhmissä olevia lapsia, nuoria ja heidän perheitään sekä heidän kanssaan toimivia tahoja. Hankkeita toteutettiin useilla eri lapsiperhepalvelualueilla käsittäen neuvolan, varhaiskasvatuksen eli päiväkodin, ala- ja yläkoulun sekä lastensuojelun.

Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun -hanke oli pääkaupunkiseudulla toteutettu erilaisiin siirtymävaiheisiin suunnattu hanke. Siirtymävaiheilla tarkoitetaan vanhemmaksi tuleamista sekä siirtymistä päiväkodista alakouluun ja alakoulusta yläkouluun. Sillä tavoiteltiin uusia, kuntarajoja ylittäviä tapoja tukea lapsiperheitä. Hankkeeseen liittyi myös Väestöliiton kanssa yhteisesti toteutettu sähköisten palvelujen malli, Vastaamo. (Tukevasti toimintamallit 2009-2011.)

ULAPPA (Uudenmaan Lapsen ääni peruspalveluissa) -hankkeessa kehitettiin menetelmää, jolla saatiin tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Sitä toteutettiin Länsi- ja Keski-Uudenmaan kunnissa. Jotta voitiin kehittää palvelurakenteiden toimivuutta ja ennaltaehkäisyä, tarvittiin koottua valtakunnallista tietoa lasten ja nuorten terveystottumuksista ja hyvinvoinnista. Eri-ikäisille suunnatuilla kyselyillä oli tavoitteena myös lapsen ja nuorten osallisuuden sekä vuorovaikutuksen lisääminen lapsen ja vanhemman välillä. (Siltala 2010: 154-155.)

VKK - Metro (Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö) -hanke oli Espoon, Helsingin, Vantaan ja Kauniaisten yhteinen hanke, jonka tavoitteena oli lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen kehittämällä moniammatillista yhteistyötä sekä luomalla vuoropuhelua käytännön ja oman tutkitun tiedon välille. Siinä päiväkodit toimivat yhteistyössä koulujen, neuvoloiden ja lapsensuojelun kumppaneina. Lisäksi hankkeessa pyrittiin vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen. (Siltala 2010: 130-131.)

Vahvuutta perheelle (Intensiiviset avopalvelut lastensuojelun ja lastenpsykiatrisen hoidon yhteisasiakkaille) -hanke oli Länsi-Uudenmaan Lohjan yhteistoiminta alueella tehty lastensuojelun avohuollon kehittämishanke. Se oli suunnattu alle 13-vuotialle lapsille ja heidän perheilleen. Sen pyrkimyksenä oli lapsen tunteiden käsittelyn ja voimavarojen vahvistaminen sekä psykoedukatiivisen lähestymistavan lisääminen. (Siltala 2010: 150.)

JERI (Ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä nuoren kehitysympäristössä erikoissairaanhoidon ja nuoren lähiverkoston yhteistyönä) -hanke keskittyi mielenterveysongelmista kärsivien nuorten mahdollisimman nopeaan auttamiseen sekä tarpeenmukaisen hoidon järjestämiseen. Kohderyhmänä oli Uudenmaan alueen 13-22-vuotiaat nuoret. JERI:n työryhmä muodostui psykiatrian alan ammattilaisista, jotka tekivät yhteistyötä perheiden, peruspalvelun työntekijöiden sekä lastensuojelun kanssa. (Siltala 2010: 146.)

Lapsen ääni koulussa -hanke toteutui Helsingin, Espoon ja Vantaan kolmessa koulussa. Tässä hankkeessa pyrittiin vähentämään syrjäytymisen riskejä koulupäivän aikana annetun tuen avulla ja lisäämään yhteistyötä kodin ja koulun välillä. Hankkeessa kehitettiin kouluille konkreettisia tukimalleja yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoiden kanssa, jolloin he samalla oppivat moniammatillista työskentelyä koulukontekstissa. (Siltala 2010: 132.)

Perhepalveluverkoston kehittäminen ("Lapsen ääni ei kuulu, jos aikuiset koko ajan Puuhuu!") -hankkeessa oli koko Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto, käsittäen varhaiskasvatuksen, opetus-, terveys-, sosiaali-, nuorisotoimen sekä kolmannen sektorin. Hanke toimi lapsen, nuoren ja perheiden lähiympäristössä ja sen päätavoitteet olivat verkostoituminen ja monitoimijainen yhteistyö. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa osallistavaa työtettä. (Siltala 2010: 137.)

Rajan lapset ja nuoret - hankekokonaisuudessa tavoitteena oli siirtää lasten, nuorten ja perheiden auttamisen painopiste alueita lähipalvelujen suuntaan. Siinä oli pyrkimyksenä puuttua varhain ongelmatilanteisiin sekä hoitamaan ne perheen arkiympäristössä. Hanke tehtiin Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden (Eksote) alueella käsittäen neuvola- ja alakouluikäiset lapset ja heidän perheet. (Siltala 2010: 140.)

Vinssi- nuorten intensiivimenetelmät -hanketta kehitettiin Helsingissä, Espoossa ja Hyvinkäällä lastensuojelun asiakkaina oleville nuorille ja heidän vanhemmilleen. Sen päämääränä oli parantaa nuoren arjen hyvinvointia ja ennaltaehkäistä raskaampaan hoitoketjuun ajautumista. Hankkeessa korostettiin lisäksi nuoren yksilöllisyyttä ja kuulemistä sekä otettiin nuori mukaan arjen päätöksentekoon. (Siltala 2010: 142.)

Kehrä- lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla -hankkeessa pyrittiin etsimään paras mahdollinen lastensuojelun toimintatapa kussakin toimintaympäristössä. Toimijoina olivat Helsingin, Espoon ja Vantaan lastensuojelutiimit yhdessä Helsingin yliopiston ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Siinä painotettiin yhteistyöverkostojen toimivuutta sekä opetuksen tuomaa hyötyä asiakastyön jälleen kehittämiseksi. (Siltala 2010: 152)

Kehikko -avoimen varhaiskasvatuksen kehittämishanke korosti lähipalvelujen merkitystä ja yhteistyötä eri verkostojen välillä. Tavoitteena oli koota avoin varhaiskasvatusverkosto etsimään alueellisia kehittämistarpeita ja tekemään toimenpide ehdotuksia perhepalvelujen parantamiseksi. Hanke toimi Kaakkois-Suomen, Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden alueella ja siinä oli mukana seurakunnat sekä eri järjestöjä. Hankkeen kohderyhmä koostui eri-ikäisistä lapsista ja nuorista sekä heidän perheistään. (Siltala 2010: 156.)

Kouvolan perhepalveluverkosto -hanke oli kouluissa tapahtuvaa kehittämistoimintaa, jonka tarkoituksena oli oppilaiden kuulluksi tuleminen ja perheiden tukeminen vaikeissa tilanteissa. Pyrkimyksenä oli mahdollisimman varhaisen avuntarpeen huomioiminen mielenterveysasioissa ja näin erikoissairaanhoidon tarpeen vähentäminen. Tavoitteena tässä hankkeessa oli luoda Psykkari-toimintamalli sekä Lapset puheeksi -neuvonnallinen työmalli. (Siltala 2010: 138.)

4.3 Aineiston analyysimenetelmät

Aloitimme aineiston käsittelyn tutustumalla Lapsen ääni osahankkeista tehtyihin raportteihin ja lähdimme selvittämään mitkä ovat niitä osahankkeita, joista löytyy perhekeskusajattelun mukaisia tavoitteita. Näitä tavoitteita ovat mm. monitoimijainen yhteistyö, osallistava perhelähtöinen työ, varhainen puuttuminen, palvelujen tarjoaminen perheiden lähiympäristössä sekä heille tarjottava vertaistuki. Seuraavaksi kokosimme valitsemistamme osahankkeista hanketaulukon, (Liite 1) johon kirjasimme hankkeiden nimet, tavoitteet ja toimijat sekä niiden toimintaa ja saavutuksia.

Kävimme läpi perusteellisesti valitsemamme hankkeet niistä tehdyistä raporteista ja julkaisuista. Ensin kokosimme yhteen jokaisen hankkeen omat yksityiskohtaiset tavoitteet, sekä niissä toimineet tahot. Hankkeiden toiminnasta etsimme hyvin konkreettisia

ja toteutettavissa olevia toimintatapoja, joita hankkeiden toimijat kehittivät ja tekivät. Lopuksi nostimme esille hankkeista saatuja saavutuksia ja kokemuksia. Tämän jälkeen analysoimme taulukkoon keräämäämme materiaalin, jonka tuloksena nousi esille selkeät osa-alueet. Nämä osa-alueet ovat osallistaminen, monitoimijainen yhteistyö, varhainen puuttuminen sekä henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen ja oman työn kehittäminen. Näiden osa-alueiden ympärille muodostimme opinnäytetyömme analyysin.

4.4 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Tämä työ on monimuotoinen opinnäytetyö. Monimuotoinen opinnäytetyö liittyy läheisesti toimintatutkimuksen periaatteisiin, jonka pyrkimyksenä on yhdistää käytännön kokemuksellista tietoa teorian tietoon. Näillä keinoilla pyritään puuttumaan työn ja työyhteisön toimivuuteen, ratkaisemaan ongelmia sekä edistämään muutosta. Toiminnallinen opinnäytetyö perustuu usein selvitysten tekemiseen ja siinä hankitaan tietoa apuvälineeksi kehittämiskohteelle. (Paunonen – Vehviläinen - Julkunen 2006: 114.)

Tässä työssä luotettavuus perustuu kirjallisuuteen sekä Etelä-Suomen Lapsen ääni - osahankkeista kirjoitettuihin raportteihin ja julkaisuihin. Hankkeita koskeva aineisto on kaikille saatavilla olevaa internet aineistoa, jotka oli laadittu jokaisen kehittämishankkeen päätyttyä niitä toteuttaneiden projektiryhmien toimesta. Näihin kehittämishankkeista kirjoitettuihin lähteisiin paneuduimme yhdessä ja tarkastelimme niitä kriittisesti. Hanketaulukkaan kerätyn tiedon sekä sen käsittelyn toteutimme yhteistyössä. Opinnäytetyön edetessä jouduimme palaamaan useasti hankkeita käsittelevään aineistoon sekä pitämään huolen siitä, että aineisto on perhekeskustoimintaan liittyvää. Näillä keinoilla pystyimme varmistamaan työmme luotettavuuden sekä pitämään yllä sen alkupe räisen tarkoituksen.

Työn eettisyyttä tukee tulosten esittäminen objektiivisena eli omia tulkintoja ei ole esitetty. Olemme toimineet huolellisesti ja puolueettomasti tuoden asioita esille siinä muodossa kuin ne ovat käyttämissämme lähteissä julkaistu. Opinnäytetyön aiheesta johtuen tieteellistä tutkimusaineistoa tai artikkeleita ei ole ollut saatavilla, mutta käytimme hyödyksemme aiheesta julkaistuja virallisia raportteja sekä muita aiheeseen liittyvää materiaalia.

5 Lapsen ääni -osahankkeiden tuloksia

5.1 Hankkeiden toimijat

Etelä-Suomen alueen Lapsen ääni -hanke oli kattava sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishanke, jonka hallinnoimisesta ja johtamisesta vastasi Helsingin kaupungin sosiaaliviraston kehittämisspalvelu. Hankkeessa toimi eri ohjaus- ja projektiryhmiä ja ne jakautuivat varhaisen tuen- ja intensiivisten menetelmien toimintalinjoihin ja kehittämissverkostoon sekä verkkohankkeisiin. (Högnappa 2011: 3,5.)

Osahankkeissa oli mukana kuntien sosiaali- ja terveystalvelut, opetus- ja nuorisotoimi, lastensuojelu, seurakunnat ja erilaiset järjestöt. Mukana oli myös alueiden ammattikorkeakouluja ja yliopistoja. (Liite 2). Toimijoiden kokoonpano riippui kustakin hankkeesta ja hankkeen tarkoituksesta.

5.2 Hankkeiden tavoitteet ja toiminnan kuvaus

Analysoimissamme Lapsen ääni -osahankkeissa keskeisimmiksi tavoitteiksi nousi lapsen, nuoren ja perheen osallistaminen, varhainen puuttuminen sekä perheen erilaisten siirtymävaiheiden tukeminen. Tavoitteina oli myös palvelujen tuominen perheen lähiympäristöön sekä tiedonsiirron ja kommunikoinnin parantaminen eri toimijoiden ja perheen välillä. Lisäksi henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen sekä oman työn kehittäminen itsereflektoinnin avulla nähtiin tärkeäksi tavoitteeksi perhelähtöisen työn edistämiseksi. (Siltala 2010.)

5.2.1 Osallistaminen

Osahankkeissa työn laadun kehittämistä toteutettiin eri-ikäisten lasten ja heidän perheiden parissa. Edellytyksenä hankkeiden onnistumiselle pidettiin perheen osallisuutta ja palvelujen kehittämistä perhelähtöisemmäksi. Lähes jokaisessa hankkeessa esiintyi osallistamista, joka ilmeni monin eri tavoin. Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun sekä Lapsen ääni koulussa -hankkeissa toteutettiin osallistamista konkreettisin keinoin päi-

väkodeissa ja kouluissa järjestettävillä tapahtumilla ja tapaamisilla, joilla pyrittiin vanhempien aktivoimiseen. Vanhemmat kutsuttiin koulutulokas- ja aamukahvitapaamisiin, joissa järjestettiin myös vertaisryhmätoimintaa. Koulussa järjestettiin dialogisia vanhempainiltoja, joihin oli varattu riittävästi aikaa osallistujien vuoropuhelua varten. Nuoret osallistuivat itse vanhempainiltojen suunnitteluun ja heidän mielipiteitään arvostettiin. (Tukevasti toimintamallit 2009-2011; Siltala 2010: 132.)

Perheet olivat mukana tekemässä päiväkodissa varhaiskasvatussuunnitelmia sekä vastasivat lapsen hyvinvointia koskeviin kyselyihin. Kehikko-hankkeessa perheitä osallistettiin järjestämällä heille useita vertais- ja teemaryhmiä. Näitä kutsuttiin ”Mie ite”-ryhmiiksi. Ryhmät olivat tarkoitettu 1-3vuotiaiden lasten vanhemmille, ja niiden teemat perustuivat vanhempien tarpeisiin. Lisäksi teemojen pohjalta annettiin perheelle koti-tehtäviä sekä jaettiin heille kotona luettavaa materiaalia. Näillä toimilla pyrittiin myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseen lapsen ja vanhempien välillä. (Siltala 2010: 130-131; Kehikko –hanke 2009-2011.)

Perhepalveluverkoston kehittäminen -hankkeessa yhdessä perhetyön ja sosiaalitoimen kanssa perheitä osallistettiin ottamalla heidät mukaan luomaan hoidon asiakassuunnitelmaa. Nuoria osallistettiin ottamalla heidät mukaan toiminnan suunnittelutyöpajoihin. (Siltala 2010: 137.) Osallistamista oli myös lapsilta, nuorilta ja perheiltä pyydetyt palautteet hoitoprosessin onnistumisesta. Vinssi-hankkeessa tätä toteutettiin ”tilannearvio-mittariston” avulla. Kouvolan perhepalveluverkosto -hankkeessa vaikeissa elämäntilanteissa olevia vanhempia osallistettiin kartoittamalla yhdessä heidän kanssaan perheen huolenaiheita sekä löytämään lasta suojaavia tekijöitä perheen vaikeassa elämäntilanteessa. Tarpeen mukaan yhteistyötä jatkettiin ja perheelle järjestettiin lisää ”perheneuvonpito” tapaamisia. Tätä osallistamisen työtapaa kutsuttiin ”lapset puheeksi” neuvonnalliseksi työmalliksi. Rajan lapset -hankkeessa pyrittiin kuulemaan aktiivisesti lapsen ja perheen ajatuksia ja ”lapsen ääntä” sekä otettiin heidät mukaan omaan hoitoon liittyvään päätöksentekoon. (Siltala 2010: 138,142.; Rajan lapset ja nuoret -hanke.)

5.2.2 Monitoimijainen yhteistyö

Samoin kuin osallistaminen, myös monitoimijainen yhteistyö oli edellytyksenä kaikkien hankkeiden onnistumiselle. Vaikka monitoimijaista toimintakulttuuria kehitettiin kaikissa osahankkeissa, nousi se joissakin vahvemmin esille. Tukevasti alkuun, vahvasti kas-

vuun -hanke oli osahankkeista laajin, joka kosketti perheitä aina vauvan odotuksesta nuoren murrosikään asti. Hankkeen aikana vanhemmaksi tulemistä tuettiin kehittämällä monitoimijainen perhevalmennusmalli, johon osallistui laaja kehittämisverkosto käsittäen sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat, Väestöliiton ja seurakunnan. Tähän laajaan ammattilaisten verkostoon kuului neuvolan terveydenhoitajia ja perhetyöntekijöitä, fyysio-, ravitsemus- ja puheterapeutteja, hammashoitajia sekä avoimien päiväkotien ja asukaspuistojen henkilökuntaa. Samaa monitoimijaista perhevalmennusmallia kehitettiin myös Perhepalveluverkoston kehittämisen -hankkeessa. (Tukevasti toimintamallit 2009-2011; Siltala 2010: 137.)

Vanhemmaksi tuleminen, lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksen piiristä kouluun sekä siirtyminen alakoulusta yläkouluun ovat perheelle merkityksellisiä elämäntapahtumia. Näille herkille siirtymävaiheille kohdennettu monitoimijainen tuki on yksi perhekeskus ajattelun tavoitteista, koska lapsille tärkeiden aikuisten välinen yhteistyö tukee häntä hänen kehityskaaressaan. (Tukevasti toimintamallit 2009-2011.) Siirtymävaiheiden kehittämisen lisäksi tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun osahankkeessa lähialueen viiranomaistoimijat yhdessä vanhempaintoimikunnan kanssa muodostivat kasvatusverkoston, jonka tavoitteena oli lähialueellisten palvelujen ja toiminnan kautta lisätä yhteistyötä. Monitoimijaista palvelumallia toteutettiin myös luomalla Vastaamo.fi verkkoneuvonta jossa yhteistyötä tehtiin Väestöliiton kanssa. (Tukevasti toimintamallit 2009-2011.)

Useissa osahankkeissa kommunikoinnilla ja tietojen joustavalla siirtymisellä eri organisaatioiden työntekijöiden sekä perheen jäsenten välillä pyrittiin helpottamaan tarpeiden mukaisten palveluketjujen löytymistä ja toimimaan näin monitoimijaisesti. JERI sekä Rajan lapset -hankkeissa lapsesta tai nuoresta huolestuneilla lähityöntekijöillä (esim. kouluterveydenhoitaja) oli mahdollisuus ottaa suoraan yhteyttä konsultaatiotiimeihin saadakseen nopeaa tiimiohjausta lapsen ja nuoren tilanteeseen. Lisäksi JERI-hankkeen toiminnassa toimittiin nopean toiminnan ja matalan kynnyksen työmallin mukaisesti suoraan nuoren arjessa. (Siltala 2010: 146-147.; Rajan lapset ja nuoret -hanke.)

Rajan lapset ja nuoret -hankkeessa kehitettiin ”merkkari-toiminta” työmallia, jossa mielenterveystyöntekijä työskenteli koululla perheen saatavilla ja järjesti lapsille ryhmätoimintaa. Tämänlainen toiminta tuki oppilashuollon toimintaa. Lisäksi tuotiin neuvolaan

moniammatillista työtettä ohjaavia terveydenhoitajia antamaan tukea perustyötä tekeville terveydenhoitajille. Kouvolan perhepalveluverkosto –hankkeessa toteutettiin merkari-toiminnan kaltaista toimintaa kehittämällä omanlainen psyykkari-toiminta työmalli, jossa psykiatrinen sairaanhoitaja työskenteli kouluterveydenhuollon tukena. (Rajan lapset ja nuoret -hanke; Siltala 2010: 138.)

Kehikko-hankkeessa varhaiskasvatuksen toimijat tekivät vertaiskäyntejä muihin varhaiskasvatuksen palveluihin ja verkostoihin. Lisäksi koottiin kunnan, seurakunnan, järjestöjen ja yksityisen tahon varhaiskasvatuksen toimijoista varhaiskasvatusverkosto jota etsi alueellisia kehittämistarpeita ja teki toimenpide-ehdotuksia lapsiperhepalveluista. Vahvuutta perheelle -hankkeen aikana ammattihenkilöt kokoustivat yhdessä ”kehittämisseisioissa”, joissa he keskustelivat ja vaihtoivat ajatuksia asiakkaiden tarpeista lastensuojelussa. (Kehikko -hanke 2009-2011, Vahvuutta perheelle -verkostopalvelu 2009-2011.)

5.2.3 Varhainen puuttuminen

Huolen herääminen ja varhainen puuttuminen saattaa olla haastavaa perheiden kanssa työskenteleville työntekijöille. Tästä syystä moni työntekijä tuntee tarvitsevansa työskentelyn tueksi erilaisia työmenetelmiä. Lapsen ja perheen huolen huomaamiseksi ULAPPA-hankkeessa kehitettiin sähköistä kyselylomaketta, jolla pyrittiin saamaan tietoa lasten ja nuorten sosiaalisista suhteista, vuorovaikutuksesta ja terveystottumuksista. Näiden avulla oli tavoitteena huomata varhaisen tuen tarve sekä pyrkiä hyödyntämään saatuja tietoja osana laajoja terveystarkastuksia sekä varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. (Siltala 2010: 154-155.) Lapsen ääni koulussa -hanke kehitti välitunti- ja kerhotoimintaa kouluissa, jolloin haluttiin huomioida ujoja ja syrjäänvetäytyviä lapsia. Siinä ammattikorkeakoulujen sosionomi ja terveydenhoitajaopiskelijat toimivat kouluissa käynnistämällä lähitukea lisäävää toimintaa. Levottomuutta koulutunneilla vähennettiin opiskelijoiden pitämällä rentoutusharjoituksilla ja työparityöskentelyllä, jolla mahdollistettiin yksilöllinen huomio lapseen. Kouluilla järjestettävissä terveyskeskusteluissa houkuteltiin lapsia aktiiviseen yhteiseen dialogiin, joka edesauttoi mahdollisten ongelmien varhaista huomaamista. Havainnointi varhaisen puuttumisen menetelmänä oli monien osahankkeiden toimintatavoista. Perhepalveluverkoston kehittäminen -hankkeessa varhaiskasvatusikäisten lasten kuulemiseen ja havainnointiin keskityttiin

erityisesti ja näiden toimintatapojen avulla saatiin ”lapsen ääni” paremmin kuuluviin. (Siltala 2010: 132, 137.)

Mielenterveyshäiriöiden riskissä olevien lapsen ja nuorten varhain huomioidut oireet ja nopea tilannearvio ja hoitoon ohjaus ennaltaehkäisevät tehokkaasti lasten ja nuorten vakavampaa sairastumista. JERI - ja Rajan lapset -hankkeissa erityistyöntekijöistä koostuva konsultaatiotiimi saatiin paikalle nopealla aikataululla, jolloin hoitoketjut saatiin välittömästi toimivaksi. Näissä hankkeissa yhdessä Vinssi-hankkeen kanssa apu tuotiin suoraan lapsen ja nuoren kehitysympäristöön tukemaan nopeaa prosessin alkua. (Siltala 2010: 142, 146; Rajan lapset ja nuoret -hanke.)

5.2.4 Henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen ja työn kehittäminen

Henkilökunnan ammattitaidon vahvistamiseksi tarvitaan jatkuvaa koulutusta ja uuden tiedon keräämistä ja omaksumista. Lisäksi oman työn tutkiminen ja työkäytänteiden kehittäminen vaatii työntekijältä johdonmukaista arviointia ja itsereflektiota. Kaikki osahankkeet sisälsivät henkilökunnan koulutusta ja yhteistyötä johdon kanssa, mutta erityisesti ammatillisuuden kehittämistä tukevia hankkeita olivat Kehrä ja VKK-Metro.

VKK-Metro -hanke kaudella 2009-2011 aloitettiin kehittämään neljän pääkaupunkiseudun kaupungin yhteistä verkostomaista käytännön ja tutkimuksen rakennetta. Sen tavoitteena oli varhaiskasvatuksen kasvatuksellisten käytäntöjen ja työntekijöiden ammatillisuuden kehittäminen ja osaamisen lisääminen monitoimijaisen yhteistyön avulla. Nähtiin myös tärkeänä lisätä varhaiskasvatuksen tutkittua tietoa ja soveltaa sitä käytäntöön. Näin pystyttiin luomaan kaksisuuntainen vuoropuhelu, jossa arjen työstä saatu tieto siirtyy tutkimukseen ja päinvastoin. Työntekijät saattoivat nostaa esille käytännön työn kehittämisen haasteita, joihin pyrittiin löytämään tutkitun tiedon avulla ratkaisuja. Tutkimuspäiväkodeissa yhteiseksi näkökulmaksi valittiin jokin käytännön työstä nouseva kehittämisen teema. Teemaan liitettiin kehittäjäverkoston tekemä työ, VKK Metron tutkimustyö sekä koulutus. Koulutuksessa hyödynnettiin aiempaa tutkimustietoa sekä yhteistyökumppaneiden asiantuntijuutta. (Ojala - Mäkitalo - Venninen - Vilpas 2009.)

VKK-Metro -hankkeen yhtenä tuloksena kehitettiin Snadit Stepit -oman työn arviointilomake, jonka avulla työntekijät pystyivät itse vaikuttamaan omaan työhön, kehittämään sitä ja parantamaan näin työn mielekkyyttä. Käytännössä työntekijät valitsivat

työyhteisöstään konkreettisen kehittämisen kohteen ja suunnittelivat yhdessä muutokseen tarvittavat toimenpiteet ja alkoivat toteuttaa suunniteltua muutosta käytännössä. Seuraavaksi he arvioivat muutoksen etenemistä sekä sen toteutumista sekä kirjasivat ylös sen haasteita. Lopuksi tehtiin yhteenveto ja johtopäätökset kehittämisen onnistumisesta ja kirjattiin ylös jatkosuunnitelmat. (Ojala ym. 2009.)

Kehrä-hankkeessa lastensuojelun toimipisteissä omaa käytännön työtä kehitettiin, jotta työ lapsen ja perheen hyväksi paranisi sekä heidän osallistaminen lisääntyisi. Käytännössä hankkeeseen osallistuvat lastensuojelun tiimit miettivät yhdessä hankkeessa mukana olevan kiertävän sosiaalityöntekijän kanssa kehittämis ehdotuksia toiminnan parantamiseksi. Kehittämis ehdotusten joukosta tärkeimmiksi nousi suunnitelmallisen työn vaiheen sekä asiakkuuden alun kehittäminen, joita toteutettiin teematyöpajoissa. Työpajoissa työntekijät vaihtoivat kokemuksiaan ja pohtivat työtapojaan. Tämä edesauttoi työntekijöitä hyödyntämään toisten tekemää kehittämistyötä ja oppimaan siitä. Kehrä-hankeen onnistumisen edellytyksenä oli lähiesimieheltä saatu tuki sekä hänen järjestämät resurssit ja toiminnan rakenteet. Lisäksi opiskelijoiden mukana olo tässä hankkeessa oli suuressa roolissa. Sosiaalialan opiskelijat tekivät hankkeeseen liittyviä opinnäytetöitä ja toivat käytäntöön niistä saamiaan tuloksia. Tuloksia hyödynnettiin myös oppilaitosten opetuksessa, jolloin uutta käytännön tietoa juurrutettiin opetukseen. (Muukkonen - Paasivirta 2012.)

5.3 Hankkeiden saavutukset

Lapsen ääni -osahankkeissa saavutettiin monia hyviä toimintaa kehittäviä asioita, konkreettisia työmenetelmiä sekä yhteistyötä ja ammatillista kasvua. Perheiden osallistaminen vaikutti vanhempien ja lasten välisen myönteisen vuorovaikutuksen kehittymiseen. Vanhemmat havahtuivat huomaamaan lastensa ajatuksia ja vointia paremmin osallistuessaan lapsensa arkeen ja sen suunnitteluun. Vanhemmat kokivat vanhemmuuteensa sekä uskon omiin kykyihin lapsen kasvatuksessa vahvistuneen. Lisäksi he mainitsivat tietoisuuden lasten kouluasioista lisääntyneen. Nämä kaikki elementit edesauttoivat lasten myönteisen kehityksen ja hyvinvoinnin edistymistä. (Siltala 2010.)

Lasten ja nuorten oman osallistumisen mahdollistaminen lisäsi heidän kuulluksi tulemisen kokemuksiaan sekä omaan arkeen vaikuttamista. Omaan arkeen vaikuttaminen vahvisti lasten ja nuorten itsetuntoa sekä vaikutti myönteisesti heidän mielialaansa. Vertaisryhmä toiminnasta hyödyttiin ja sen kaltainen tuki koettiin voimaannuttavana.

Lisäksi vertaistuki yhdessä ammattilaisten antaman tuen ja ohjauksen kanssa sai vanhemmilta kiitosta ja he kokivat toiminnan antoisana ja heidän arkeaan tukevana. (Siltala 2010.)

Monitoimijaisen yhteistyön tapoja ja toimintamalleja synnyttiin hankkeiden aikana useita. Erilaisten kasvatusverkostojen muodostuminen ja ylisektoriaalisen yhteistyön toteuttaminen vahvisti lasten, nuorten ja perheiden saamaa tukea. Parhaiten tämä näkyi monitoimijaisen perhevalmennuksen toimintamallin syntymisessä, joka keräsi yhteen laajan eri ammatillisten toimijoiden ryhmän. Vahvuutta perheelle -hankkeessa saatiin syntymään perhepainotteinen toimintamalli ("Vahvuutta perheelle – verkostopalvelu"), jossa toistuvilla verkostotapaamisilla autettiin perheitä kohtaamaan heidän arjessaan esiintyviä vaikeita tilanteita sekä rakentamaan näin heille parempaa arkea. (Siltala 2010.)

Monitoimijaisen yhteistyön ja varhaisen puuttumisen yhteensovittamisella saavutettiin hyviä lapsiperheitä tukevia toimintatapoja ja tuloksia. Tästä hyvinä esimerkkinä ovat JERI -, Rajan Lapset – ja Vinssi -hankkeissa lasten, nuorten ja perheiden hyväksi kehitetyt konsultaatiotiimi työmallit. Siinä lähipalvelun työntekijät toimivat yhdessä erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun työntekijöiden kanssa, jolloin peruspalveluihin saatiin konsultoivaa tukea ja perheille tarpeenmukainen apu vietiin asiakkaan kasvuympäristöön. Tällaisella joustavalla matalan kynnyksen omaavalla toiminnalla mahdollistettiin varhainen puuttuminen ja perheelle annettavien tukitoimien alulle saattaminen. Lisäksi toiminta tuki perheiden arjessa selviytymistä ja sillä ehkäistiin erikoissairaanhoidon tarvetta sekä viranomaisten toiminnan päällekkäisyyttä. Samanlaista varhaisen tuen ja monitoimijaisen työskentelyn yhteistyötä toteutettiin Rajan Lapset -hankkeen merkkari-toiminnassa sekä Kouvolan perhepalveluverkosto -hankkeen psykkari toiminnassa. Näissä hankkeissa peruspalveluiden neuvola- ja koulutoimintaan saatiin toisen erikoisalan ammatillista tukea. Näistä tukitoimista peruspalveluiden toiminta-alueella hyötyivät niin neuvolan ja koulujen työntekijät kuin lapsiperheetkin. (Siltala 2010.)

Lasten ja nuorten aktiivinen huomiointi ja toiminta varhaiskasvatukseen sekä koulujen arjessa huomattiin tehokkaaksi toimintatavaksi tukea lapsia ja nuoria. Tästä esimerkkinä oli Lapsen ääni koulussa -hankkeen saavuttama ujoja ja syrjäänvetäytyviä lapsia auttava toimintamalli, jossa alan opiskelijat työskentelivät lasten kanssa välitunneilla ja kerhotoiminnassa. Saavutuksena tästä oli lasten keskittymiskyvyn paraneminen, oppituntien rauhoittuminen sekä kiusaamiskokemusten väheneminen. Erilaisten lapsiperheiden siirtymävaiheiden tueksi perhevalmennukseen, varhaiskasvatukseen sekä kou-

luihin tuotettiin erilaista materiaalia niin ammattilaisille kuin lasten ja nuorten vanhemmillekin. Yhtenä esimerkkinä tästä on alakoulusta yläkouluun siirtyville murrosikäisten nuorten vanhemmille tuotettu Vauhdilla aikuisuuteen -opas. Muita hankkeissa tuotettuja materiaaleja olivat erilaiset vanhemmille tarkoitetut käsikirjat, oppaat ja verkkosivut. (Siltala 2010.)

Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun -hankkeen saavutuksena oli monitoimijaisesti toimiva sähköinen Vastaamo-palvelu, jossa ennaltaehkäisevää palvelua tarjottiin lasta odottaville sekä leikki- ja kouluikäisten vanhemmille. Väestöliiton perheneuvojat vastasivat vanhempia askarruttaviin kysymyksiin verkossa. Vanhemmat pitivät palvelua hyvänä väylänä kysyä mieltä askarruttavista asioista omalla ajalla ja nimettömänä. (Tukevasti toimintamallit 2009-2011.)

Henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen ja oman työn kehittäminen nähtiin hankkeissa laadukkaana työn keskeisenä voimavarana. Osa hankkeista keskittyi oman työn kehittämiseen ja sitä kautta lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisäämiseen. VKK-Metro -hankkeessa saavutettiin useita arjessa toteutettavia uudistuksia, jotka liitettiin osaksi päiväkodissa tapahtuvaa perustyötä. Yhteisten pajatoimintojen suunnittelu ja toteutus kehittyivät ja dokumentoinnin merkitys ymmärrettiin ja sen käyttöä lisättiin. Keskustelu ja mielipiteiden vaihto työyhteisöissä sekä oman työn reflektointi tuli osaksi arkipäivää auttaen työn mielekkyyden kasvuun ja työhön sitoutumiseen. Erityisesti saavutuksissa nousi esille lisääntynyt kyky lapsen havainnointiin ja havainnoinnin tulosten dokumentointiin, jolloin herkkyyks vastata lasten tarpeisiin lisääntyi. VKK-Metro -hankkeessa tehtiin pieniä, konkreettisia muutoksia, joiden avuksi kehitettiin Snadit Stepit (pienin askelin) -lomake sekä lapsen kehitystasoa arvioiva lomake. (Ojala ym. 2009: 262-277)

Kehrä – lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla, uudisti lastensuojelun työkäytänteitä asiakaslähtöisemmäksi ja asiakasta osallistavammaksi. Kehrässä luotiin myönteinen, yhteisöllisyyttä tukeva ilmapiiri, joka lisäsi työhyvinvointia, työn arvostusta sekä mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön. Erityisesti saavutukseksi koettiin yhdessä tekemisen lisääntyminen, työpajat ja keskustelukulttuurin lisääntyminen, jolloin asiakastyö kehittyi. Työyhteisöt ja niiden kehittäminen yhdistyivät sosiaalityön opetukseen, jolloin syntyi käytäntötutkimukseen pohjautuva tiedonmuodostuksen malli. Tällöin teoreettisesti perustellut käytännön mallit siirtyivät suoraan opetukseen lisäten lastensuo-

jelun ja koulutuksen välistä yhteistyötä. (Muukkonen - Paasivirta 2012:5-7.) Työpaja työskentelyn lisääntyminen näkyi myös Kouvolan perhepalveluverkosto –hankkeessa. Työn aiheuttama kiire ehkäisi kuitenkin me-hengen muodostumista sekä aiheutti vain satunnaisen osallistumisen työpajoihin. Perhepalveluverkoston kehittäminen – hankkeessa vastuu omasta työstä vahvistui luoden tunteen paremmasta tuen antamisesta lapsille ja perheille. Lapsen ääni koulussa – hankkeessa puolestaan opiskelijoiden mukaanotto kehitti tulevaisuuden osaamista ja tiedon siirtymistä käytännön ja opetuksen välillä. Tällaista toimintaa voidaan kutsua kokemukselliseksi oppimiseksi. Myös useissa hankkeissa tehdyt opiskelijoiden opinnäytetyöt auttoivat käytännöntyön tekijöitä arjen työn kehittämisessä ja asiakkaiden hyvinvoinnin lisäämisessä. (Siltala 2010.)

6 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Suomessa toimivien perhekeskusten toiminta-ajatusta ja analysoida Lapsen ääni -osahankkeita. Tavoitteena oli tuoda esille osahankkeista löytyneitä keinoja, jotka olisivat avuksi kehitettäessä Myllypuron Hybridikampus -hanketta.

Lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin panostaminen on yksi tärkeimmistä tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Hyvinvointia edistämällä, ennaltaehkäisyllä ja matalan kynnyksen palveluiden turvaamisella on tärkeä tehtävä kansalaisten hyvinvoinnille. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää ja se vaatii useiden tahojen vastuunkantoa. Perhekeskusajattelun ja sen kehittämisen lähtökohtana on pidetty kumppanuuteen perustuvaa toimintamallia, jossa perheiden palvelut kootaan toimivaksi verkostoksi perheiden lähiympäristöön. Sen toiminta-ajatuksena on myös korostaa yhteisöllisyyttä, osallistamista, varhaista puuttumista, ennaltaehkäisyä sekä toimivaa yhteistyötä eri palvelujärjestelmien välillä. (Viitala ym. 2008, 23.)

Opinnäytetyössämme Lapsen ääni -osahankkeista nousseet toimintatavat ja saavutukset tukevat hyvin perhekeskusajattelun mukaista palvelukulttuuria. Tässä työssä merkittävimmiä perhekeskustoimintaa vahvistaviksi osa-alueiksi nousivat osallistaminen, monitoimijainen yhteistyö, varhainen puuttuminen sekä henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen ja työn kehittäminen. Osallistaminen lisää lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta sekä tukee vanhemmuutta ja vahvistaa vanhempien luottamusta omiin

kykyihin kasvattajana. Lasten ja nuorten osallistaminen ja heidän omien näkemystensä kuuleminen sekä arkeen vaikuttaminen parantaa heidän hyvinvointiaan. Myös vanhempien keskinäinen vertaistuki yhdessä ammattilaisen antaman tuen kanssa on arkea tukevaa toimintaa.

Opinnäytetyön tuloksissa korostui, että monitoimijaisella, joustavalla ja saumattomalla yhteistyöllä saadaan aikaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevia rakenteita. Erilaisten kasvatusverkostojen muodostuminen ja verkostotyö tukevat perheiden pärjäämistä sekä auttavat heitä arjen haasteissa. Lisäksi verkostotyö koetaan vahvistavan ammattilaisten työnteon mielekkyyttä. Peruspalveluiden ja niitä tukevien erityispalvelujen yhteensovittamisella nähdään olevan vaikutusta perheiden palveluiden laatuun ja vaikuttavuuteen. Tällä tavalla voidaan minimoida palvelujen päällekkäisyyttä ja lisätä kustannustehokkuutta.

Henkilökunnan ammattitaidon vahvistaminen ja oman työn kehittäminen nähdään laadukkaana työn keskeisenä voimavarana. Työntekijöiden keinoina kehittää työtään ja työn mielekkyyttä on oman työn reflektointi, jossa tarkastellaan tehtyä työtä sekä pohditaan, miten siihen voi vaikuttaa. Osallistavilla työn kehittämisen menetelmillä ja keskustelemaan työkulttuurin lisäämisellä saadaan aikaan työhyvinvointia, joka heijastuu lopulta hyvään asiakaspalveluun. Analysoimistamme Lapsen ääni -osahankkeissa ilmeni johdon tuen ja koulutuksen merkitys työhyvinvoinnille. Kuitenkin kiire saatettiin kokea esteenä työyhteisön kehittämiseen osallistumiselle.

Metropolia Ammattikorkeakoulun Myllypuron kampuksella tulee tulevaisuudessa opiskelemaan erialojen opiskelijoita. Opiskelijoiden yhteistä toimintaa tulee kehittää, ja kehittymistä tapahtuu parhaimmillaan yhdessä oppien. Kokemuksellisen oppimisen ideaa voidaan toteuttaa osana Hybridikampuksen neuvolatoimintaa. Kokemuksellisessa oppimisessa oppiminen on omakohtainen jatkuva kehittämisprosessi. Tällöin oppimisessa hyödynnetään jo aiemmin opittua tietoa, jota pyritään soveltamaan käytännön työhön, jolloin oppija saa välittömän palautteen oppimastaan. Ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveydenhoitoalan opiskelijoiden keskinäinen yhteistyö jo opiskeluaikana mahdollistaisi moniammatillisten toimintatapojen omaksumisen sekä opiskelijat saisivat kokemusta vuorovaikutteisesta perhetyöstä ja perheiden kohtaamista Oppiva neuvola toiminnassa. Opiskelijat voisivat antaa perheille suunnattua tietoa erilaisin näyttelyin tai tapahtumin ja oppia ennaltaehkäisevän terveydenhoitotyön merkitys asiakastyössä.

Lähialueiden sekä ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuudella ja oikea-aikaisuudella saavutetaan hyviä lapsiperheiden arkea ja hyvinvointia lisääviä tekijöitä sekä niillä ehkäistään korjaavan työn tarvetta tulevaisuudessa. Jatkuvasti muuttuvat ja uudistuvat perhepalvelut edellyttävät lähipalveluja tarvitsevien asukkaiden kuulemista ja heidän tarpeiden huomioimista. Hybridikampus voisi mahdollistaa rakenteelliset puitteet joustaville, perheille suunnatuille avoimille palveluille. Tavoitteena voisi olla palvelujen helppo saatavuus sekä yhteisen kohtaamispaikan järjestäminen alueen eri-ikäiselle väestölle. Tällä saavutettaisiin alueellista elävää yhteisöllisyyttä.

Kuntien sosiaali- ja terveystalouksien sekä lapsiperheiden palveluja on jouduttu viime vuosina tehostamaan ja jopa karsimaan. Lisäksi epävarmat taloustilanteet ovat vaikuttaneet ennaltaehkäisevään toimintaan. Ennaltaehkäisevän perhetyön suunnittelussa ja kehittämisessä olisikin tärkeää huomioida alueen väestörakenne sekä heidän tarpeet. Myllypuron Hybridikampuksen toimintaa tukisi alueen väestöpohjan tutkiminen sekä niiden keinojen etsiminen, jolla asukkaat saataisiin mukaan perhepalvelujen kehittämiseen. Lisäksi olisi mielenkiintoista ja tarpeellista kartoittaa eri järjestöjen kiinnostus Hybridikampuksen Oppiva neuvola toimintaa kohtaan.

Lähteet

Bing, Vibeke 2011. Historisk utveckling av familjecentraler i Sverige och Norden. Teoksessa Kekkonen, Marjatta - Montonen, Mia - Viitala, Riitta (toim.) Familjecenter I Norden - en resurs för barn och familjer. Köpenhamn: Nordeska ministerrådet.

Halme, Nina - Kekkonen, Marjatta - Perälä, Marja-Leena 2013. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Raportti 62/2012. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Hastrup, Arja - Hietanen-Peltola, Marke - Jahnukainen, Johanna - Pelkonen, Marjaana (toim.). 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kas- te- kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti 3/2013. Tampere: Suomen Yliopis- topaino Oy.

Högnappa, Stina 2011. Etelä-Suomen Lapsen ääni - kehittämisohjelman 2009 - 2011 loppuarviointi.

<http://www.lapsenaani.fi/MATERIAALI/Lapsen%20ääni%20koko%20raportti%20loppuarviointi%2031%2010%2011.pdf>. Luettu 27.2.2014

Kasperii II, Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke 1.11.2011 - 31.10.2013. <http://www.kasperihanke.fi/>. Luettu 8.1.2014.

Kaste-raportti 2012-2015. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma (KASTE) 2012-2015. Toimeenpanosuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2012:20. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kehikko- hanke 2009 - 2011. Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisverkoston toiminta ja tulokset. 2011. http://www.socom.fi/sites/default/files/.../kehikko_loppuraportti_8_11_2011.pdf Luettu 24.2.2014.

Lapsen ääni- kehittämissuunnitelma 2011 - 2013. <http://www.lapsenaani.fi/>. Luettu 8.1.2014.

Lapsen ääni -kehittämissuunnitelma 2. 2011. Päivitetty hankesuunnitelma Etelä-Suomen Lapsen ääni -kehittämissuunnitelman 2. vaiheelle 2011 - 2013. <http://www.lapsenaani.fi/MATERIAALI/Lapsen%20ääni%202/Lapsen%20ääni%202%20hankesuunnitelma%2031%205%202011.pdf> Luettu 14.1.2014.

Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanke Itä- ja Keski-Suomessa. 2012. <http://www.koskeverkko.fi/Public/default.aspx?contentid=20643>. Luettu 8.1.2014.

Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti.fi. Avoimet varhaiskasvatustilat ehkäisevänä työnä.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/avoimetvarhaiskasvatustilat>. Luettu 15.10.2013.

Muukkonen, Tiina - Paasivirta, Annukka (toim.) 2012. Lupa kehittää. Innostavaa ja yhteisöllistä oppimista lastensuojelussa. http://www.socca.fi/files/2065/Lupa_kehittaa_-_innostavaa_ja_yhteisollista_oppimista_lastensuojelussa_2012.pdf. Luettu 20.2.2014.

Nuorten intensiiviohjelman menetelmäopas. 2012. Vinssityöryhmä. <http://lapsenaani.fi/KONSULTATIIVINEN/VINSSI2/MENETELMÄOPAS%20YHTENÄINEN%2012.3.2012n.pdf> Luettu 15.1.2014.

Ojala, Mikko – Mäkitalo, Anna-Riitta – Venninen, Tuulikki – Vilpas, Birgitta (toim.) 2009. Löytöretkellä omaan työhön, kehittämistä ja tutkimusta päiväkodin arjessa. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 22. http://www.socc.fi/julkaisut/julkaissarja/loytoretkella_omaan_tyohon_kehittamista_ja_tutkimusta_paivakodin_arjessa.pdf. Luettu 22.3.2014.

Paavola, Auli (toim.). 2004. Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; Kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki. Lastensuojelun keskusliitto.

Perälä, Marja-Leena - Halme, Nina - Hammar, Teija - Nykänen, Sirpa 2011. Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus? Lasten ja perheiden palvelut toimialajohtajien näkökulmasta. Raportti 29/2011. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Unigrafia.

Rajan lapset ja nuoret 1.6.2009-31.12.2011 loppuraportti. Ylönen, Paula. <http://www.lapsenaani.fi/LAPSENAANI1/Raportti/Rajan%20lapset/RLN%20LOPPURAPORTTI%20%2011%2010%2011.pdf> Luettu 15.1.2014.

Remontti- Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen Länsi-Suomen Kaste alueella. 2013. <http://www.turku.fi/remontti>. Luettu 8.1.2014.

Siltala, Elina - Paananen, Maiju (toim.). 2010. Mitä Kasteesta on kasvamassa? Lasten Kaste -seminaari 5.10.2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7a5c36bd-8978-4017-ab8f-5332ea1d2e5a>. Luettu 15.1.2014.

Tukeva Lapsiperheiden hyvinvointihanke. 2013. <http://oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/>. Luettu 8.1.2014.

Tukevasti toimintamallit 2009 - 2011. Lindqvist, Ulla - Löthman - Kilpeläinen, Leeni - von Schantz, Merja - Alanne, Marinoora - Nieminen, Sanna. Lapsen ääni 2009 - 2011. http://www.lapsenaani.fi/VARHAINEN_TUKI/TUKEVASTI_ALKUUN/Loppuraportti%20Tukevasti-hankkeesta%20korjattu.pdf. Luettu 27.2.2014.

Viitala, Riitta - Kekkonen, Marjatta - Paavola, Auli 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:12. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Viitala, Riitta 2010. Lapsiperheiden hyvinvointia rakentamassa. Mikä on perhekeskus? http://www.sosiaalikollega.fi/kaste/keski-pohjanmaa/Mika%20on%20perhekeskus_Viitala.pdf. Luettu 7.1.2014.

Taulukko1: Lapsen ääni -osahankkeita tarkasteleva taulukko

HANKE	TAVOITTEET	TOIMIJAT	TOIMINNAN KUVAUS	MITÄ SAAVUTETTIIN
<p>Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun</p> <p>(Tukevasti toimintamallit 2009-2011)</p>	<p>Kahden siirtymävaiheen tukeminen (vanhemmaksi tuleminen, päiväkotia > koulu alakoulu > yläkoulu)</p> <p>Vanhempien aktiivisuuden lisääminen, vertaistuen kehittäminen</p> <p>Vuorovaikutuksellisen kasvatuskumppanuuden luominen</p> <p>Kouluviihtyvyyden parantaminen</p> <p>Tiedonsiirron lisääminen vanhempien ja esiopetuksen/koulun välillä</p> <p>Perhekeskus ajattelun ylläpitäminen kehittämistyön aikana (moniammatilliset yhteistyöt ja toimintamallit, kuntarajat ylittävä toiminta)</p> <p>Sähköisen Vastaamo-palvelun kehittäminen yhdessä Väestöliiton kanssa</p>	<p>Espoo, Kauniainen, Helsinki ja Vantaa, varhaiskasvatus, opetus- ja nuorisotoimi, erilaiset järjestöt ja seurakunta</p>	<p>Toteutettiin monitoimijaista perhevalmennusta 1. lasta odottaville</p> <p>Vanhempien tapaamiset, vanhempainillat (nuoret mukana suunnittelussa)</p> <p>Dialogiset vanhempainillat</p> <p>Koulutulokas tapaamiset</p> <p>Erilaiset kouluilla järjestettävät ryhmät</p> <p>Hankkeen toimijat kommunikoivat aktiivisesti keskenään (työpajat, puhelin, sähköposti)</p> <p>Johtoa pidettiin ajan tasalla hankkeesta</p> <p>Luotiin materiaalikansioita vanhemmille ja toimijoille</p> <p>Kehittivät lähialueellisia toimintoja ja palveluja kehitettiin</p> <p>Toimintaa arvioitiin säännöllisesti suullisesti ja kyselylomakkeilla</p> <p>Luotiin sähköinen Vastaamo-palvelu vanhemmille</p>	<p>Vanhempana -kansio ja Perhevalmennuksen käsikirja</p> <p>Materiaalikansiot toimijoille</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta kouluun 2. Alakoulusta yläkouluun <p>Lähialueellinen kasvatusverkosto muodostunut/muodostumassa (neuvola, pk, esiopetus, koulu, ip-kerhot, vanhempaintoimikunta, srk, eri järjestöt)</p> <p>Moniammatillinen yhteistyö lisääntyi</p> <p>Vastaamo-palvelun käyttöönotto (mukana Väestöliitto)</p>

<p>ULAPPA Uudenmaan Lapsen ääni peruspalveluissa</p> <p>(Siltala 2010)</p>	<p>Tiedonkeruumenetelmien kehittäminen kunnille</p> <p>Saada tietoa 4-12 vuotiaiden hyvinvoinnista ja terveydestä valtakunnallisesti</p> <p>Olemassaolevan sekä uuden kerätyn tiedon yhdistäminen</p> <p>Lasten hyvinvoinnin parantaminen kunnissa</p>	<p>Länsi- ja Keski-Uusimaan kunnat</p> <p>Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos</p>	<p>4-12 vuotiaat lapset täyttivät sähköisen kyselylomakkeen, jossa kartoitettiin lasten sosiaalisia suhteita, vuorovaikutusta, kokemuksia päiväkodin, koulun ja kodin puuhista ja terveystottumuksista</p> <p>Lapsen vanhemmat täyttivät yhdessä kyselyn lasten kanssa</p>	<p>Vanhempien ja lasten täyttäessä yhdessä kyselyä heidän välinen vuorovaikutus lisääntyi</p> <p>Vanhemmat havahtuivat huomaamaan lastensa ajatuksia ja vointia paremmin</p> <p>Pyrittiin luomaan käytäntö jossa kyselyjä pystytään hyödyntämään laajoissa terveystarkastuksissa sekä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa</p> <p>Työkäytännöissä tuloksia voidaan hyödyntää vanhempainilaisuuksissa ja oppilashuoltoryhmien toiminnassa</p> <p>Lapsen oma osallistuminen kehittyi</p>
<p>VKK-Metro Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö</p> <p>(Siltala 2010)</p>	<p>Luoda kaksisuuntainen vuoropuhelu käytännön ja oman tutkitun tiedon välille</p> <p>Työntekijät saavat apua työn haasteisiin tutkimalla omaa työtään</p> <p>Osallisuuden vahvistaminen</p>	<p>Espoo, Kauniainen, Helsinki, Vantaa</p> <p>Helsingin yliopisto Alueen ammattikorkeakoulut Socca (sosiaalialan osaamiskeskus)</p> <p>21 tutkimuspäiväkotia</p>	<p>Oman työn reflektointia</p> <p>Kehittämisen prosessia seurattiin ja analysoitiin</p> <p>Tutkitun tiedon kerääminen ja analysointi</p> <p>Henkilöstö osallistui tutkitun tiedon tuottamiseen (haastattelut, kyselyt, lyhyet kirjalliset kuvaukset) sekä sen hyödyntämiseen käytännössä</p>	<p>Erialaista materiaalia päiväkotien käyttöön</p> <p>Snadit Stepit -lomakkeen käyttöönotto, jonka tarkoitus on tukea työntekijöiden itse reflektointia ja kehittää työkäytänteitä</p>

<p>Vahvuutta perheelle -hanke Intensiiviset avopalvelut lastensuojelun ja lasten psykiatrisen hoidon yhteisasiakkaille</p> <p>(Siltala 2010; Vahvuutta perheelle –verkostopalvelu)</p>	<p>Alle 13 -vuotiaille lastensuojelun apua/tukea tarvitseville lapsille kehitettävä toimintamalli</p> <p>Pyrkimys lapsen turvallisen asumisen tukemiseen kotiloissa huostaanoton sijaan</p> <p>Pyrkimyksenä lapsen tunteiden käsittelyn parantaminen ja voimavarojen vahvistaminen sekä psykoedukatiivisen lähestymistavan lisääminen</p> <p>Perhe mukana rakentamassa lapselle hyvää tulevaisuutta</p> <p>Vanhempien vahvistaminen</p> <p>Moniammatillisen osaamisen vahvistaminen</p>	<p>Länsi-Uudenmaan Lohjan yhteistoiminta-alue (Lost)</p> <p>Lastensuojelu avohuolto</p> <p>Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita</p> <p>Varhaiskasvatus, opetus- ja nuorisotoimi</p>	<p>Koulutusten järjestäminen</p> <p>Vanhemmille yhteistä työskentelyä liittyen varhaiskasvatussuunnitelmaan</p> <p>Monikulttuurisen toiminnan järjestäminen ja erityislasten vanhempien tukeminen</p> <p>2 työskentelyvaihetta</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verkoston valmistelu (lapsi, vanhempi, perhe) 2. Verkostotapaamiset (vanhemmat, perheen läheiset aikuiset) <p>Tapaamisia useita</p> <p>Arvio lapsen avun tarpeesta jatkossa sekä varmistus jatkohoidosta > yksilöllinen suunnitelma</p> <p>Asiakkaan suullinen palaute ja lopuksi kirjallinen palaute</p> <p>Toimijat kokoustivat yhdessä ja pidettiin "kehittämissessioita" joissa keskusteltiin asiakkaiden tarpeista</p>	<p>Syntyi perhepainotteinen toimintamalli "Vahvuutta perheelle -verkostopalvelu" jossa vanhemmat, läheiset ja viranomaiset kokoontuivat yhdessä keskustelemaan lapsen asioista</p> <p>Eri toimijoiden välinen yhteistyö vahvistui</p>
--	---	---	---	---

<p>JERI-hanke Ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä nuoren kehitysympäristössä erikoissairaanhoidon ja nuoren lähiverkoston yhteistyönä</p> <p>(Siltala 2010)</p>	<p>Tavoittaa mielenterveysriskissä olevat nuoret varhain ja tarjota heille tarpeenmukaista hoitoa</p> <p>Psykoosien ehkäisy</p> <p>Nopean toiminnan ja matalan kynnyksen työskentelymalli</p> <p>Vahvistaa nuoren ja perheen suojaavia tekijöitä ja järjestää käytännön apua</p>	<p>Espoo, Kauniainen, Kirkkonummi, Vantaa, Kerava</p>	<p>Nuoresta (13-22v.) huolestunut peruspalvelun (esim. kouluterveydenhoitaja) ottaa yhteyttä Jeri-työryhmään</p> <p>Työryhmä tapaa nuoren, perheen ja muut toimijat</p> <p>nopealla aikataululla nuoren kehitysympäristössä</p> <p>Lähtökohtana on aina nuoren ja perheen tarpeet</p>	<p>Seurantatutkimuksen mukaan havaittiin merkittäviä parannuksia nuorten mielialassa ja elämänlaadussa</p> <p>Syntyi kustannussäästöjä kun viranomaiset eivät toimi</p> <p>päällekkäin ja erikoissairaanhoidon tarve väheni nopean puuttumisen ansiosta</p> <p>THL:n TERVE-SOS 2013 palkinto (innovatiivinen "toki- asenne")</p> <p>THL:n mukaan malli on hyödynnettävissä myös muiden ikäryhmien hoidossa</p>
<p>Lapsen ääni koulussa</p> <p>(Siltala 2010)</p>	<p>Ujon ja syrjäänvetäytyvän lapsen mukaan ottaminen toimintaan (välitunti/kerho)</p> <p>Keskusteluun houkuttelu terveyskeskusteluissa</p> <p>Syrjäänvetäytymisen ehkäisy koulussa</p> <p>Alan opiskelijat oppivat moniammatillista työskentelyä koulukontekstissa</p>	<p>Mellunmäen alakoulu, Hki Päivänkehrän alakoulu, Espoo Ylästön koulu, Vantaa</p> <p>Sosionomi ja th opiskelijoita ammattikorkeakoulusta</p>	<p>Opiskelijat olivat mukana kehittämässä toimintaa kouluilla (välitunti leikkitoimintaa)</p> <p>Työparityöskentelyn kehittäminen kerhotoiminnassa (luokkakohtaiset ryhmyttämiset, työpajat)</p> <p>Järjestettiin vertaisryhmätoimintaa vanhemmille (aamukahvitapaaminen)</p>	<p>Tuntityöskentely rauhoittui</p> <p>Vanhempien ja työntekijöiden välinen vuorovaikutus ja kohtaaminen parani</p> <p>Hanketta levitetty eteenpäin ja sitä on kokeiltu Pohjois-Suomen kouluissa</p> <p>Opiskelijoiden mukanaolo kehitti tulevaisuuden osaamista</p>

<p>Perhepalveluverkoston kehittäminen "Lapsen ääni ei kuulu, jos aikuiset koko ajan Puhuu!" (Siltala 2010)</p>	<p>Eko-kulttuurisen näkemyksen kehittäminen lapsen kasvun tukemisessa</p> <p>Verkostoituminen ja monitoimijainen yhteistyö asiakkaan lähiympäristössä</p> <p>Vahvistaa osallistavaa työtettä</p>	<p>Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto > Hamina, Pyhtää, Kotka, Miehikkälä, Virolahti</p>	<p>Järjestettiin rentoutumisharjoituksia levottomille lapsille</p> <p>Järjestettiin terveystuokioita ja -tapahtumia</p> <p>Nuoret otettiin mukaan toiminnan suunnittelupajoihin</p> <p>Lasten havainnointi varhaiskasvatuksessa</p> <p>Laadittiin ja arvioitiin asiakassuunnitelmaa yhdessä perheen kanssa</p> <p>Luotiin monitoimijaista perhevalmennusta</p> <p>Järjestettiin koulutusta</p>	<p>Työntekijöiden vastuu omasta työstään vahvistui</p> <p>Työntekijät tunsivat että pystyivät tukemaan enemmän lapsia ja perheitä Yhteisesti kehitetyt mallit ovat siirtymässä arjen perustyöhön</p>
<p>Rajan lapset ja nuoret – ohjelma (Siltala 2010; Rajan lapset ja nuoret 1.6.2009-31.12.2011 loppuraportti)</p>	<p>3-12 vuotiaiden lasten avunsaannin aikaistaminen psykososiaalisissa huolissa</p> <p>Pyrkimys lisätä keinoja vastaamaan nopeammin lapsen psykososiaalisiin huoliin</p> <p>Haluttiin yhteistoimintaa ja tapaamisia neuvolan, päivähoiton ja perheen</p>	<p>Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskus (Eksote)</p>	<p>Lähipalvelutiimille annettiin mahdollisuus ottaa yhteyttä konsultaatiotiimiin (lääkäri, psyk.sh) ja saada nopeaa tiimiohjausta lapsen huolesta</p> <p>Konsultaatioryhmä paikalle lapsen kasvuympäristöön</p> <p>Toiminnasta järjestettiin koulutusta (luennot, pienryhmiä)</p>	<p>"merkkari-toiminta" matalan kynnyksen toimintana lunasti paikkansa (huomattiin oppilashuollon palveluvaje jota em toiminta tuki)</p> <p>Ylisektoriaalinen työskentely koettiin haastavaksi</p> <p>Pidettiin konsultaatiotiimin toiminta tärkeäksi</p>

	<p>kanssa</p> <p>Pyrittiin puuttumaan varhain ongelmiin ja hoitamaan ne lähiympäristössä (haluttiin välttää "ongelma lapsi" leimaa)</p> <p>Asiakkaan osallisuuden lisääminen</p> <p>Ammatillisuuden vahvistaminen</p>		<p>Luotiin "merkkari-toiminta" (mielenterveystyöntekijä kouluille perheen saataville) > järjesti ryhmätoimintaa</p> <p>Neuvoloissa kävi moniammatillista työtettä ohjaavia terveydenhoitajia</p> <p>Hankkeen aikana kerättiin palautetta lapsilta ja perheiltä sekä koulun henkilökunnalta</p> <p>Pyrittiin kiinnittämään huomio lapsen äänen kuulemiseen</p>	<p>Koettiin että konsultaatioiden onnistumiseen vaikutti lähipalvelutyöntekijöiden kokemus ja ammattitaito</p> <p>Laadittiin strukturoitu esitietolomake, joka toimii konsultaatiopyyntönä (laaditaan yhdessä perheen kanssa)</p> <p>Lapsen äänen kuuleminen perhepalaverissa kehittyi ja koettiin että perheiden osallistaminen ja mukaan ottaminen päätöksentekoon vei asioita eteenpäin</p> <p>Huomattiin terveydenhoitajien ylikuormittuneisuus ja ajanpuute joka vaikeutti uusien työmenetelmien käyttöönottoa</p>
<p>Vinssi - nuorten intensiivimenetelmät</p> <p>(Siltala 2010; Nuorten intensiiviohjelman menetelmäopas 2012)</p>	<p>Moniammatillisen ja monimenetelmällisen tukiohjelman kehittäminen 12-16 v nuorten hoidossa</p> <p>Kokonaisvaltaisen avun antaminen lastensuojeluasiakkaille (lapset, nuoret, perheet)</p> <p>Nuoret mukaan päätöksentekoon ja aktiivinen osallistaminen</p>	<p>Helsinki, Espoo, Hyvinkää lastensuojelu</p>	<p>Luotiin asiakasprosessi joka koostui 4 vaiheesta (sitouttamis-, intensiivi-, siirtymä- ja seurantavaihe) ja täydennettiin konsultaatiolla > Moniammatillisuus</p> <p>Kesto 6-12 kk</p> <p>Nuori arvioi hoitoprosessin kulkua "tilanearviomittariston" avulla</p> <p>Hankkeella oli oma</p>	<p>Nuoret kokivat hyvinvointinsa säilyneen ennallaan tai edenneen positiiviseen suuntaan ja kokivat tullessa kuulluksi</p> <p>Nuorten koulutyöskentely parani</p> <p>Perheiden arjen jaksaminen vahvistui</p> <p>4 vaiheinen asiakasprosessi työmallia pidettiin hyvänä</p>

<p>Kehrä - lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla (Siitola 2010)</p>	<p>Aidon vuorovaikutuksen tukeminen hoidossa</p> <p>Etsiä parasta mahdollista lastensuojelun toimintatapaa kussakin toimintaympäristössä</p> <p>Asiakastyön kehittäminen</p> <p>Oppilaitoksen ja lastensuojelun yhteistyön lisääminen</p> <p>Luoda verkosto joka kehittää lastensuojelun käytännön opetusta</p> <p>Opetuksen ja tutkimustiedon yhteisvaikutuksen siirtämistä käytännön työhön</p>	<p>Helsinki, Espoo, Vantaa lastensuojelun moniammatillinen tiimi Helsingin yliopiston sosiaalityön yksikkö (hlökunta+opisk) Pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulut Socca (sosiaalialan osaamiskeskus) Lastensuojelun Praksis-opetus- ja tutkimuslinikkaverkosto</p>	<p>arviointisuunnitelma</p> <p>Tehtiin tiimityötä ja tarjottiin apua usein perheen kotona</p> <p>Vuorovaikutusta tehostettiin yhteisellä toiminnalla nuoren kanssa (leirit ja retket)</p> <p>Järjestettiin työryhmille teematyöpajoja, joissa toteutettiin ajatusten ja kokemusten vaihtoa</p> <p>Lähiesimies mahdollisti työyhteisön kehittämiseen tarvittavat rakenteet (lupa ja aika oman työn tutkimiseen)</p> <p>Lähiesimies pyrki luomaan hankkeelle otollisen innovoivan ilmapiirin</p> <p>Järjestettiin uuden käytännön opetusta yliopisto- ja amk-opiskelijoille</p>	<p>Teematyöpaja-mallia pidettiin hyvänä ja edelleen kehittämisen arvoisena</p> <p>Huomattiin että kehittämistyötä on hyvä toteuttaa osana arjen perustyötä</p> <p>Nähtiin tärkeänä panostaa jatkossa oppilaitosten ja lastensuojelun yhteistyötä, jotta työskentelystä tulisi entistä suunnitelmallisempaa ja lapsia ja vanhempia osallistavampaa</p>
---	---	--	---	---

<p>Kehikko - avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen (Kehikko –hanke 2009-2011)</p>	<p>Koota kunnan, seurakunnan, järjestöjen ja yksityisen tahon avoimen varhaiskasvatuksen toimijat kehittämään avointa varhaiskasvatusta</p> <p>Henkilöstön osaamisen kehittäminen</p> <p>Asiakkaan osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuden lisääminen sekä lasten kehityksen ja vanhemmuuden tukeminen</p> <p>Yhteistyön kehittäminen</p> <p>”Mie ite” -ryhmien kehittäminen neuvolaan 1-3 vuotiaiden vanhemmille</p> <p>Antaa tukea vanhemmille kasvatustilanteissa joita he hakevat neuvolan terveydenhoitajilta Antaa keinoja perheille kuinka he pystyvät ohjaamaan lapsia selviytymään erilaisista tunteista</p> <p>Lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukeminen erotilanteissa</p>	<p>Kaakkois-Suomen, Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakunnat ja sosiaali- ja terveystieteiden kesäyliopisto (Eksote), Lappeenrannan neuvolat, seurakunnat, järjestöt, Etelä-Karjalan kesäyliopisto ja Ediva Oy</p>	<p>Koottiin avoin varhaiskasvatusverkosto etsimään alueellisia kehittämistarpeita ja tekemään toimenpide-ehtotuksia</p> <p>Otettiin huomioon alueen asukkaiden ja palvelujen käyttäjien tarpeet Järjestettiin teemaryhmiä 8-10 vanhemmalle (5 krt + seuranta)</p> <p>Osallistettiin vanhempia ryhmissä vertaistuen avulla (kuulumisten vaihtoa ja kokemuksia) Annettiin kotitehtäviä</p> <p>Jaettiin Perhekoulu-käsikirja ja aiheeseen liittyvää materiaalia</p> <p>Kehitettiin Mie ite-ryhmämallia ja työparityöskentelyä (työntekijät ohjasivat toisiaan)</p> <p>Varhaiskasvatuksen toimijat kävivät vertaiskäynneillä toisen varhaiskasvatuksen palveluihin/verkostoihin</p> <p>Kartoitettiin henkilökunnan koulutustarvetta</p>	<p>Palautteen mukaan vanhemmat kokivat hyötynensä vertaistuesta sekä ryhmien ohjaajien kanssa käydyistä keskusteluista</p> <p>Vanhemmuus vahvistui ja usko omiin kykyihin oman lapsen ohjaajana kasvoi</p> <p>Myönteinen vuorovaikutus lapseen lisääntyi</p> <p>Nämä elementit edesauttoivat lasten myönteisen kehityksen ja hyvinvoinnin edistymistä</p> <p>Perheasioiden yksikkö perustettiin eroasioiden auttamiseksi</p> <p>Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat saavansa tukea perheen erotilanteiden kohtaamiseen</p>
---	--	--	---	---

<p>Kouvolan perhepalveluverkosto- hanke (Kehikko -hanke 2009-2011)</p>	<p>Luoda "lapset puheeksi"-neuvonnallinen työmalli</p> <p>Perheiden tukeminen vaikeissa tilanteissa</p>	<p>Kouvolan perhepalveluverkosto</p>	<p>Tavattiin perhettä ja nostettiin esille lasta suojaavia tekijöitä ja lapsen vahvuuksia sekä kartoitettiin huolenaiheita 1-2 tapaamiskerran aikana</p> <p>Tarvittaessa järjestettiin perheneuvonpito</p> <p>Järjestettiin koulutusta ja työpajoja työntekijöille</p> <p>Psykiatrinen sairaanhoitaja työskenteli kouluterveydenhuollon tukena "psykkari-toiminta"</p>	<p>Työntekijät saivat tukea toiminnalleen perheiden kanssa ja pitivät mallia hyvänä tuen muotona perheille</p> <p>Työpajat koettiin tärkeiksi avuksi menetelmien käyttöönotossa mutta työpajoihin osallistuminen oli resurssipulan vuoksi haasteellista</p>
--	---	--------------------------------------	--	---

Taulukko 2: Lapsen ääni -osahankkeissa mukana olleet toimijat

KUNNAT	SAIRAANHOITOPIIIRIT	OPPILAITOKSET	JÄRJESTÖT
Espoo Hamina Helsinki Hyvinkää Imatra Inkoo Järvenpää Kauniainen Karjalohja Karkkila Kerava Kirkkonummi Kotka Kouvola Lappeenranta Lemi Lohja Luumäki Miehikkälä Mäntsälä Nummi-Pusula Nurmijärvi Parikkala Pornainen Pyhtää Rautjärvi Ruokolahti Savitaipale Siuntio Taipalsaari Virolahti Vantaa Vihti	Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystiiri Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri	Arcada Diakonissalaitos (Diak) Helsingin yliopisto Kuopion yliopisto Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu Laurea Ammattikorkeakoulu Metropolian Ammattikorkeakoulu Saimaan ammattikorkeakoulu	Erkka erityislasten vanhempien vertaistukiryhmä Duo-projekti/Familia Club ry Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhdystys Etelä-Kyminlaakson perheasiainneuvottelukeskus Folkhälsan Kalliolan nuoret Katupalveluyhdistys Kartsa Kouvolan seurakunnan lapsityö Kymenlaakson ensi- ja turvakotiyhdistys Lappeenrannan seurakuntayhtymä Mannerheimin Lastensuojeluliitto Pelastakaa lapset ry Pesäpuu ry Suomen vanhempainliitto Väestöliitto